

V každé době věrni zůstaneme sobě.

Bedřich Smetana

Vážené kolegyně, vážení kolegové,

výbor Klubu kultury Syndikátu novinářů České republiky vás vítá na výroční členské schůzi a předkládá zprávu o činnosti za období od dubna 2023 do dubna 2024.

Od začátku devadesátých let se na výroční schůzi, ke které nás jednou ročně zavazují statuty, scházíme v dubnu. Náš program v průběhu roku je podřízený tomu, že převážná většina našich členů jsou již senioři. Minulý doba, kdy jsme navštěvovali ateliéry, archivy nebo zajímavosti v různých kulturních institucích. Několikrát jsme navrhli společnou exkurzi, například do Liberce nebo Kutné Hory, ale přihlásilo se tak málo zájemců, že jsme od kolektivních akcí upustili. Kdo si ještě pamatuje, o čem jsme psali a jaké informace jsme přinášeli dříve, pochopí, že jsme museli přistoupit na jiná pravidla.

V našem časopise, který vydáváme již jedenatřicátý rok, přinášíme hodnocení různých akcí nebo obecné informace ze světa kultury. Ceníme si skutečnosti, že naši pozornosti jsou věnované všechny oblasti kultury, nejen galerie a muzea, a také mimopražská kulturní zařízení. U pražských kulturních institucí tak činíme z důvodu jejich množství jen výjimečně, navíc každý z vás dává přednost jinému žánru, který si individuálně zabezpečuje prostřednictvím tiskových orgánů jednotlivých kulturních institucí. Nemůžeme však suplovat ani propagaci turistickou, ani Pražský kulturní přehled, který po covidu neobnovil svou tištěnou podobu. Všechny novinky najdete nyní na našich webových stránkách, které skvěle spravuje Hasan Zahirovič. Údaje, které potřebujete znát, abyste zjistili, co je aktuální, vždy uvádíme na poslední stránce časopisu.

Co se týče přístupu do hlavních kulturních institucí, stalo se pravidlem, že ti naši členové, kteří se výtvarnému umění věnují příležitostně, si mohou zajistit jednorázový volný vstup žádostí na příslušný tiskový odbor, s uvedením konkrétního data návštěvy vybrané sbírkové expozice, a to prostřednictvím e-mailu. Podobnou zkušenost máme z některých vídeňských galerií, jako je Albertina, Belvedere, Kunsthistorisches Museum Wien, Weltmuseum Wien nebo Leopold Museum, které vybavují žádost o akreditaci do dvou dnů. Jiné rakouské nebo německé kulturní instituce vycházejí vstříc jen po předložení našich legitimací, kde kontrolují zaplacený běžný rok. Co se týče hradů a zámků u nás, je třeba se také akreditovat a většinou bývá vyhověno. Obdobné je to v Maďarsku nebo v Polsku. V Itálii rovněž poskytují slevu, ale někdy je výhodnější využít slevu seniorskou.

Přes veškeré snahy se naše řady zmenšují. Je to dáno věkem a také skutečností, že nová generace novinářů je málokdy ochotna něco udělat zdarma. Snažili jsme se do našich řad získat studenty, ale ti teprve hledají své místo na slunci. Můžeme tedy přijít doba, kdy si řekneme, že jsme splnili svoji úlohu, a budeme muset svou činnost ukončit. Zatím stále ještě věříme, že naši členskou základnu můžeme rozšířit, ale musíme v tomto směru vynaložit větší úsilí. Kdybyste našli způsob, jak mezi nás získat nové a mladší členy, dejte nám vědět.

Můžeme být pyšní, že náš časopis dosáhl velmi dobré úrovně. Z finančních důvodů jsme po dlouhé úvaze přistoupili ke snížení čísel z pěti na čtyři čísla ročně. K operativnímu informování využíváme nyní podstatně více webové stránky, které se snaží aktualizují a doplňují. Naši snahou je přinášet i informace o knihách, a vy, kteří časopis pozorně sledujete, víte, že recenze jsou zaměřeny vždy na událost, která se váže buď k výročí osobnosti, nebo události, např. rok 1968, normalizace, rok 1989 nebo rozdělení Československa. Zaměřujeme se především na novináře, jejichž osudy se snažíme přiblížit. Má také smysl psát recenze o výstavách. Vy, kteří se zajímáte o knihy, jistě využíváte setkání na květnovém veletrhu Svět knihy. Na sociálních sítích se odehrávají diskuze k různým tématům v oblasti kultury, k těm ale žádné stanovisko nezaujímáme. Nezříkáme se možnosti v jistých situacích vyslovit svůj názor, ale uvědomujeme si, že dnes jsou jiné způsoby a cesty, jak dosáhnout vlivu. V časopise také vždy uveřejňujeme termíny schůzí výboru na nejbližší čtvrtletí, které jsou pro členy Klubu kultury otevřené. Vítáme vaše příspěvky z oblasti kultury, všechny články procházejí redakční radou a šéfredaktor rozhodne, co bude zveřejněno na webových stránkách a co se bude publikovat v časopisu. Celkové finanční náklady na časopis při tisku 100 kusů jsou 17 863,- Kč, jedno číslo tedy vyjde na 178,- Kč.

Máme celkem 67 členů, 20 z nich jsou členové Syndikátu a dalších 47 je našimi hosty. Důležité je naše spojení s vedením Syndikátu. Náš klub, který je jedním z klubů Syndikátu novinářů České republiky, má v jeho řídicích orgánech svého zástupce. Naše mateřská organizace nám zajišťuje právní zastoupení, poskytuje finanční příspěvek na činnosti klubu a především na pravidelné vydávání klubového časopisu. Prostřednictvím našeho zástupce také dostáváme aktuální informace, které nám v některých případech napomáhají k rozhodování.

Věříme, že v diskusi se vyslovíte k některým námětům, které jsme ve Zprávě připomněli. Tento rok nebudeme obměňovat výbor, v případě potřeby bychom přistoupili ke kooptaci, ale zatím to není aktuální. Proto výbor bude pracovat ve složení, v jakém byl zvolen na podzim 2021:

předseda:

PhDr. Vojtěch Čelko

členové:

PhDr. Marie Bahenská, Ph.D.

Ing. Jaromír Hampl, CSc.

PhDr. Aleš Holub

Mgr. Jaroslava Smolová

Jaroslava Světlíková

Ing. Romana Velčovská

Mgr. Hasan Zahirović, Ph.D.

Členové Klubu kultury

Zleva předseda Syndikátu novinářů ČR Adam Černý, Vojtěch Čelko, Jaromír Hampl

Členové Klubu kultury

ČESKÝ MOZART A ZÁZRAČNÉ DÍTĚ: BEDŘICH SMETANA

Bedřich Smetana se narodil po mnoha dezerách před 200 lety jako první syn do rodiny zámecného sládky. Od čtyř let cvičil na housle a přidal i hodiny klavíru. Po klavírním vystoupení v Litomyšli, jež byla domovem hudby, si v šesti letech podobně jako Mozart v Salzburgu vysloužil pověst „zázračného dítěte“. A nešlo zdaleka jen o virtuózní klavírní hru! O dva roky později totiž český génius zkomponoval první skladbu – kvapík.

Bedřich Smetana, Public domain Wikimedia Commons

Jablko nepadá daleko od stromu. To je známá věc. Podobně i malý Mozart, jak shodně tvrdí hudební vědci, by sotva dosáhl takového úspěchu, kdyby o jeho talent už v dětství nepečoval právě jeho otec. Ten malého Amadea i jeho sestru vozil po prestižních evropských dvorech a sám coby nadaný hudebník upřednostnil kariéru svých ratolestí.

A František Smetana? Byl to sice „obyčejný“ sládek, ale měl neobyčejnou intuici, co se týče talentu svého syna. Také on sám byl přece nadaný houslista! Zjistil, že malý synek má nejen absolutní hudební sluch a nadprůměrné hudební nadání, ale k tomu i i fenomenální hudební paměť.

A co teprve synova matka Barbora! Byla přece rozená Linková. Pocházela ze stejného

rodu jako význačný český hudebník Jiří Ignác Linek, skladatel hudby českých kantorů chrámového charakteru. Ze by právě odtud pramenily vlohy ke komponování slavných Smetanových oper?

Faktem je, jak tvrdí badatelé a historici, že pro chlapce bývaly požitkem soboty a neděle, kdy otec hrával v děkanském kostele. Když se svými známými koncertoval, stával malý Bedřich vedle něho a obracel mu dychtivě noty. V pěti letech projevoval ohromné pokroky, a tak otec rozhodl, že se malý Bedřich bude hudbě učit. Povolal proto místního kantora. Ten byl shodou okolností také nejlepším hudebníkem ve městě. Byl to Jan Chmelík, který se začal plně malému chlapci věnovat, a výsledky na sebe nenechaly dlouho čekat. Malý Smetana jako sotva šestiletý vystoupil 4. října 1830 na velké hudební akademii litomyšlských filozofů, uspořádané piaristy na počest svátku císaře Františka I. Po klavírním vystoupení, kdy zahrálo malé dítě i pro dospělé klavíristy mimořádně obtížnou předehru k Auberově operě Němá z Portici neuvěřitelně virtuózně, sklídil malý hošík bouřlivý aplaus. Obecenstvo vstalo ze židlí, chtělo mimořádnému talentu vyjádřit poklonu. Ale byl tu ještě další důvod, a to velice prostý: drobounkého chlapce zakrývala opěradla židlí a každý chtěl na ten zázrak vidět!

Dítko rostlo jako z vody, jeho prsty po klávesách klavíru běžaly stále rychleji, otec František i matka Barbora měli velkou radost, samozřejmě také učitelé. A pak přišel moment, kdy k tomu všemu Bedřich, prý pod citovými pohnutkami svého jinošského dospívání, zkomponoval půvabnou Luisinu polku. V pouhých šestnácti letech. Tehdy už sotva kdo zapochyboval, že se zrodila mimořádná hudební osobnost...

Rodiče by však bývali rádi, kdyby takový geniální chlapec neodbyval jiné stránky svého osobního života. Přáli si, aby studoval nejen hudbu. Aby měl všeobecný základ.

Hlavně otec na to dbal, a když se mu zdálo, že by mohl Bedřich v leccčems přidat, vzal si synka „na paškál“. Po roztržce s otcem kvůli škole dokončil Smetana gymnaziální studia v Plzni a vydal se do Prahy, aby zde studoval hudební teorii a kompozici, která ho velice zajímala. Jenže peníze z domova byly nyní daleko a brzy se v rušné Praze rozkutálely. Bedřicha tehdy zachránila nabídka od hraběte Leopolda Thuna, známého svým mecenášstvím umění a kultury. Ten Bedřicha Smetanu nezklamal a udělal dobře. Mladému a mimořádně talentovanému mladíkovi nabídl místo domácího učitele hudby. Smetana se tak dostal do společnosti, hlavně však mezi skutečné příznivce a nadšence hudebního umění, což mělo na rozvíjejícího se umělce příznivý vliv. Bez mecenášství těch bohatších i těch chudších by se nemohla konat ani proslulá celonárodní sbírka na vybudování Národního divadla.

Jako vlastenec patřil Smetana ke generaci umělců, která tvořila svá díla ve prospěch českého národního umění a kultury. Jak by ne, vždyť svůj vliv na fenomenálního českého skladatele měl i novinář a literát Karel Havlíček Borovský, s nímž se Smetana potkal už co by student při gymnaziálních studiích.

Smetana dlouho působil jako učitel hudby, od roku 1849 ale vedl vlastní hudební ústav. Když v padesátých letech devatenáctého století dostal nabídku ze švédského Göteborgu, kývnul. Po návratu do Prahy po konci bachovského absolutismu se snažil budovat svou novou existenci. Byl mimo jiné sbormistrem Hlaholu a spoluzakladatelem Umělecké besedy. Úspěch *Prodané nevěsty* mu pomohl v roce 1866 k místu prvního kapelníka v Prozatímním divadle. Jeho působení však provázely spory o řízení opery. O odchodu Smetany z divadla, jak si to někteří přáli, rozhodla skladatelova nemoc, po které se místa uměleckého ředitele zpěvohry vzdal sám.

Kolem působení Smetany na postu kapelníka Prozatímního divadla se stále vznášejí některé otázky. Jedno je ale jisté, byly to boje profesní a existenční, které měly svůj vliv na zhoršení skladatelova zdraví. A je tu opět podobnost s osudy Amadeových. Také Mozart se chtěl stát dvorním kapelníkem, ale místo dostal Salieri. V té době si ještě Vídeňané neuvědomovali, jaký se stane z Mo-

zarta světový fenomén. Tehdy ho považovali za jakéhosi „hitmakera tehdejší pop music“, netušili, že jednou bude jedním z představitelů největších světových hudebních klasiků vážné hudby. To Pražané Mozartovi rozuměli daleko víc a hostili ho na legendární Bertramce. A Smetana to měl podobně. Když se mu v Praze nedařilo, pozvali ho k sobě severští mecenáši do švédského Göteborgu.

Otázky se vznášejí dosud také kolem géniova zdraví. Něco pomohly přiblížit Smetanovy deníky, které si skladatel psal doma a také v zahraničí. Ve Švédsku, ve větším klidu a také v chladnějším prostředí, se jeho obtíže stávaly mírnějšími. V září 1874 ohluchl na pravé ucho, poté také na levé. „Rozhodl se proto nadechnout k vrcholnému dílu. K maximu,“ přibližuje skladatelovo rozpoložení Zdeněk Mahler. Podobně jako ohluchlému Beethovenovi se i jemu zachovala neuvěřitelná sluchová paměť. Mohl dál tvořit. V samotě jabkenické myslivny napsal svoje vrcholné skladby. Například *Z mého života* a především, byť „neslyšící“, dokončil cyklus symfonických básní *Má vlast*.

A co teprve opera *Libuše*! Právě *Libuše* byla vybrána v roce 1881 na premiéru otevření Národního divadla. Později se ještě Smetana objevil na znovuotevření Národního divadla opraveného po požáru. Zahajovalo se opět operou *Libuše*. Smetana tentokrát místo v loži dostal, aniž by se musel do divadla „v bolestech plížit,“ jako tomu bylo při prvním otevření před požárem, kolem něhož je dodnes také mnoho záhad. Neuvěřitelné je i to, jak se tak brzy po požáru podařilo uskutečnit novou náročnou sbírku k obnovení divadla. Faktem je, že právě Smetanova hudba provází důležité, vypjaté či slavnostní chvíle v životě státu. Mimo jiné fanfáry z opery *Libuše* dodnes oznamují při slavnostních příležitostech příchod českého prezidenta.

A dodejme ještě jeden nesporný fakt. Tím je dlouho očekávané vystavení budovy Vltavské filharmonie v Praze. Jméno nového obřího koncertního sálu nebylo vybráno jistě náhodně. Připomíná nám to nejen velkého českého skladatele, ale i jeho nezměrné úsilí vytvořit něco úžasného pro naši kulturu, a to ve chvílích, kdy už neslyšel, abychom mohli jeho mistrovské dílo slyšet my.

Daniela Hatinová

CELIBERTI, ESENCIA MIERU

Italský kulturní institut uspořádal ve své barokní kapli za přítomnosti velvyslance Maura Marsiliho večer plný skvělé hudby. Za klavír usedl Mistr Cristian Leotta, který celý program věnoval skladbám Ludwiga van Beethovena.

Foto: IKS, Jaromír Hampl

Christian Leotta (narozen 1980 v italské Catanii) je italský virtuózní pianista. V 7 letech začal studovat hru na klavír, pokračoval ve studiu na milánské konzervatoři u Maria Patuzziho a je bývalým žákem klavíristy Karla Ulricha Schnabela. Leotta studoval na Theo Lieven International Piano Foundation a také u Rosalyn Tureck na Tureck Bach Research Foundation v Oxfordu. Studoval také na Literární a filozofické fakultě Milánské státní univerzity. Christian Leotta vstoupil na mezinárodní koncertní scénu v roce 2002, kdy v pouhých 22 letech přednesl v Montrealu všech 32 Beethovenových klavírních sonát. Beethovenovy

sonáty poté zahrál v dalších 22 významných městech hudby, jako jsou Madrid, Benátky, Vancouver, Ville de Quebec, Kjóto, Mexico City, Lima či Rio de Janeiro. V dubnu 2004 mu tehdejší prezident Itálie Carlo Azeglio Ciampi udělil medaili za interpretaci těchto sonát po celém světě. „*Mimořádný talent s nádherně niternou muzikálností,*“ tak klavíristu Christiana Leottu popsala legendární Rosalyn Tureck a velký Karl Ulrich Schnabel o něm napsal: „*Jeho porozumění hudebnímu charakteru klasicistních a romantických skladatelů je dokonalé.*“ Ve své generaci patří k nejoceňovanějším interpretům klasického a romantického repertoáru,

vystoupil již ve více než padesáti zemích na pěti kontinentech, spolupracuje s významnými orchestry, jako jsou Münchener Philharmoniker, Wiener Kammerorchester, Orchestra Nazionale Sinfonica della RAI, Orchestra Sinfonica di Milano Giuseppe Verdi, a účinkuje v nejprestižnějších koncertních sálech.

Beethovenovy klavírní sonáty

Prvním klavíristou, který v rámci koncertního cyklu zahrál z paměti všechny sonáty, byl Hans von Bülow. Po něm to zopakoval až v roce 1927 Artur Schnabel, který také v polovině 30. let jako první pořídil nahrávky všech sonát. Soubor 32 Beethovenových sonát patří mezi stěžejní díla klavírní literatury. Beethoven je psal průběžně téměř celý život a velmi zřetelně se v nich odrážejí jeho různá tvůrčí období. Zároveň dochází k vývoji sonáty jako hudební formy, od klasicistní podoby navazující na Haydna a Mozarta po začínající romantismus.

Program

Klavírní sonáta C dur WoO 51

Klavírní sonáta č. 21 C dur, op. 53 Valdštejn
Sonátové tempo a Allegretto pro klavír WoO 50

Klavírní sonáta č. 29 B dur, op. 106 Hammerklavier

Klavírní sonáta, WoO 51, C dur je neúplná skladba pro klavír, byla složena před Beethovenovým odchodem z Bonnu v roce 1792. Byla objevena mezi Beethovenovými dokumenty po jeho smrti a vydána v roce 1830. Sonátové tempo a Allegretto pro klavír WoO 50 bylo rovněž vydáno posmrtně až v roce 1950.

Klavírní sonátu C dur Valdštejn složil v letech 1803–1804. Valdštejn je jednou ze tří nejpozoruhodnějších sonát jeho středního období (dalšími dvěma jsou Appassionata, op. 57, a Les Adieux, op. 81 a). Valdštejn, dokončený v létě 1804 a svým rozsahem překonávající předchozí Beethovenovy klavírní sonáty, je klíčovým raným dílem Beethovenovy „hrdinské“ dekády (1803–1812). Nastavil standard pro klavír-

ní kompozici velkým stylem. Název sonáty je odvozen od Beethovenova věnování jeho blízkému příteli a mecenáši hraběti Ferdinandu Ernstovi Gabrielovi z Valdštejna, příslušníku českého šlechtického rodu Valdštejnů. Je to jediné dílo, které mu Beethoven věnoval. V italštině je také známá jako L'Aurora (Úsvit) pro zvuknost úvodních akordů třetí věty, která má vyvolat obraz rozbřesku. Je považována za jednu z Beethovenových největších a technicky nejnáročnějších klavírních sonát. První část ronda vyžaduje simultánní pedálový trylek, vysokou melodii a rychlé běhy levé ruky a coda obsahuje oktávy glissanda psané v dialogu mezi rukama. Průměrné přehrání celého Valdštejna trvá asi dvacet pět minut.

Klavírní sonáta č. 29 B dur, op. 106 je považována za jedno z nejdůležitějších děl skladatelova třetího období. Řadí se mezi největší klavírní sonáty všech dob. Dokončena v roce 1818 je často považována za technicky nejnáročnější Beethovenovu klavírní skladbu a jedno z nejnáročnějších sólových děl klasického klavírního repertoáru. První zdokumentované veřejné vystoupení bylo v roce 1836 Ferencem Lisztem v Salle Érard v Paříži za nadšené recenze Hectora Berlioze. Název sonáty pochází z Beethovenovy občasné praxe používání spíše německých než italských slov pro hudební terminologii. V roce 1816 Beethoven hledal radu ohledně německého slova, které by mohlo nahradit pianoforte (neboli fortepiano), a po zvážení různých možností si vybral Hammerklavier (kladívkový klavír). Dílo hojně využívá pedál una corda, přičemž Beethoven dává na svou dobu nezvykle podrobné pokyny, kdy jej použít. Sonáta věnovaná jeho mecenášovi, arcivévodovi Rudolfovi, vznikala od léta 1817 do pozdního podzimu 1818. Představuje velkolepý vznik mnoha témat, která se měla opakovat v Beethovenově pozdním období. Hammerklavier také vytvořil precedens pro délku sólových skladeb (představení obvykle trvá asi 40 až 45 minut, v závislosti na interpretačních volbách). Po koncertu odměnili posluchači interpreta dlouhotrvajícími ovacemi.

Jaromír Hampel

VELČOVSKÝ: VÝJEZD S ERASMEM MĚ OVLIVNIL NA CELÝ ŽIVOT

Skvělá zkušenost s dopadem na zbytek života. Tak vzpomínal při výročí 20 let programu Erasmus v rámci EU na svůj výjezd známý designér Maxim Velčovský, který byl jedním z prvních českých absolventů programu. Mladí by podle něj měli využít příležitosti a také vycestovat, aby si rozšířili známosti a obzory.

Designér Maxim Velčovský

Maxim Velčovský: White Flower

Byl jste mezi prvními, kteří vyrazili v rámci Erasmusu do zahraničí na studia. Kdy to bylo?

Bylo to v roce 1999, byli jsme druhý testovací ročník. Tehdy si člověk ještě nemohl úplně vybírat, a když pro vás nezbylo místo v některé zemi, tak vás poslali jinam. Mně a spolužákům se to povedlo a vyjeli jsme na tři čtyři měsíce do Skotska. Rok před námi tam byli spolužáci, kteří vyrazili jako vůbec první, a říkali, jak to tam bylo skvělé. Tak jsme jeli po jejich stopách.

Dostali jsme šekové knížky s pár sty liber a museli jsme se o sebe postarat.

Kam konkrétně?

Chtěl jsem do Edinburghu, protože mi připadal hezčí, ale nakonec to vyšlo na Glasgow. Tehdy jsem studoval na Vysoké škole umělecko-průmyslové (Umprum) keramiku a se skotským ateliérem byla domluva, že tam mohou Češi studovat. Podařilo se mi dostat, kam jsem chtěl.

Kdekdo mě odrazoval, že je to strašně průmyslové město, že se mi tam nebude líbit. Pak jsem byl v šoku, jak skvělé, studentské město to je. Z továren se staly bary a kluby, takže to bylo zajímavé. Tou dobou šel v kinech Trainspotting, super film se skvělým soundtrackem. A v Glasgow se ten film i částečně točil. Ale nevěděli jsme, do čeho jdeme. Museli jsme si zařídit ubytování a sehnat nějaké brigády.

Takže stipendium nestačilo? Byl i prostor na nějaký studentský život?

Jestli si to pamatuju dobře, vycházelo to zhruba na plechovku fazolí a tři piva denně. Čechy jste poznali podle toho, že si na happy hours koupili tři čtyři piva najednou a vystačí-

li si s tím na celý večer. Po hospodách se taky rozdávaly lístky, což byly volné vstupy do klubů. Byl to jeden lístek na stůl a na jednu osobu. Ale když jsme jich posbírali víc... Byli jsme docela exoti, vypadali jsme jinak, takže jsme byli v klubech poměrně oblíbení. Asi jsme pro ně byli docela příjemnou změnou.

Byla to skvělá škola, měli jsme skvělé profesory a bylo to něco úplně jiného než v Čechách.

Věřil jste si s jazykovou výbavou?

Rodiče nám před revolucí platili soukromého učitele, takže jsem anglicky docela uměl. Jeden z profesorů byl ze Shetlandů, jeho angličtina byla úžasná, byť se specifickou výslovností. Člověk jim rozuměl, na rozdíl od Skotů. Na jejich angličtinu jsme si museli zvykat.

Co to bylo za školu?

Je to Glasgow School of Art (GSA), slavná škola, kterou vybudoval Charles Rennie Mackintosh, jeden z prvních modernistických architektů. Byla to skvělá škola, měli jsme skvělé profesory a bylo to něco úplně jiného než v Čechách.

Na Umprum jsem učil asi deset let. Tam bylo třeba dvacet studentů v šesti ročnících, ale na GSA jich bylo třicet na jeden ročník, takže kantoři to musí brát hodně rychle. Ale nám cizincům se věnovali nadstandardně.

Člověk byl vděčný, že se o něj někdo stará. Když jsem se bavil s pedagogem, tak jsem pro něj byl partnerem. Nebyli jsme pro ně ti ubožáci z Východu. Měli doslova otevřenou náruč a byli i otevření věnovat se nám víc než ostatním.

Jak?

Brali nás na různé výlety do hor, na lochy (jezera), vzali nás do whisky baru, k sobě domů a naučili nás jíst haggis (tradiční skotské jídlo). Bylo to super. Profesori byli velice schopní výtvarníci i řemeslníci. Vzpomínám zejména na profesora Billa Browna.

Jinak mezi studenty se odvážím říct, že jsme byli lepší než ostatní. Umělecké školství tady vám v té době dalo víc. Protože tam mají těch lidí hodně, tak se jim tam přihlásí třeba maminky s dětmi, které to berou jako hobby, nebo tam jsou lidi, kteří ani nevědí, proč to studují.

Myslím, že s námi byli spokojeni. Předvedli jsme, že jsme schopnější v řemesle, ale oni jsou zase schopnější ve vymýšlení konceptu, tedy v tom mluvení o nějaké věci. Oni jsou schopni

hodinu a půl mluvit o kdejaké pitomosti, o mostu ze špaget, nebo dokážou dlouho filozofovat nad novým hudebním nástrojem. Ale pro nás to je hudební nástroj a má se na něj hrát.

Ale například jsem se zdokonalil v metodě síťotisku a některých dalších technikách.

A co třeba z hlediska nějakého rozhledu? Přece jen tady bylo po desetiletí vzdělání cenzurováno.

Vyrůstal jsem v umělecké rodině, takže jsem měl přehled vředycky velmi dobrý a asi i lepší než kde který umělec a designér. V životě jsem se naučil poznávat věci podle toho, jak vypadají. A když jsem někam přijel, poznal jsem kulturu života podle toho, co visí na stěnách. Takže jsem si oběhl jejich muzea a seznámil se s jejich kulturou.

Už když jsem byl dítě, listoval jsem v katalozích a díky tomu jsem znal výbavu kde kterých muzeí nazpaměť. Když přijdu do galerie, anebo k někomu domů, většinou poznám autora a jsem schopen okamžitě navázat rozhovor.

Udržujete ještě kontakty z té doby?

Spíš s pedagogy než se studenty, ale třeba zmiňovaný Bill Brown už zemřel. Tenkrát neexistoval Facebook ani Instagram. V roce 1999 jsme teprve začínali s mailováním. Měl jsem účet na Seznamu, ale ten mi po letech všechno smazal, takže jsem přišel o všechno včetně kontaktů.

Narazíte občas na nějaké jméno svého známého?

To moc ne. Ze svého ročníku jsem se znal s pár lidmi a z nich se nestali známí výtvarníci, což ale nic neznamená. V té době tam studovali členové kapely Franz Ferdinand, ale s nimi jsme se moc nepotkávali.

Musíte to zažít fyzicky, a ne v Google brýlích. Dokud je člověk mladý, má cestovat

Ale znám spoustu lidí, kteří jsou i na vysokých státních postech a své manželky poznali v rámci Erasmu třeba ve Francii.

To není výjimkou. Posláním Erasmu je propojování lidí, a těmto se to povedlo doslova. Vyjeli někde, zamilovali se a našli si tam životní partnery. Je to i statisticky popsán vedlejší efekt Erasmu. Je to mírová mise, kdy se mají národy poznávat, zároveň se promixují, pochopí se a jsou z toho celé nové vztahy a rodiny.

Mají podle vás mladí o to zájem?

Slyšel jsem, že centrála Erasmu má dnes problém mladé lidi vysílat. Prý už nechtějí cesto-

vat, možná to nemají zapotřebí, nebo chtějí být doma. Zaznamenal jsem, že ministerstvo musí dělat kampaně, aby přimělo studenty se někam přihlásit. To je pro mě dost nepochopitelné.

Není to tím, že za vás ta zvědavost byla naléhavější?

Museli jsme se spoléhat na to, co uvidíme, uslyšíme, jezdili jsme na veletrhy, bienále do Benátek, na Designweek do Milána, aby člověk věděl, co se děje, protože jinak seděl v knihovně a čekal, co vyjde v novinách.

Těžko říct, jestli je to nějakou zhýčkaností, leností, nezájmem nebo lavinou informací, která se na nás valí ze sociálních sítí, ale vycestovat je určitě ta nejlepší životní zkušenost, která se člověku může stát. Včetně toho, že tam může potkat spoustu nových a zajímavých lidí a zažít nové situace, které ho ovlivní na celý život, což se stalo mně.

Co konkrétně to pro vás znamenalo?

Vidíte jiný pedagogický přístup, bylo to zajímavé z profesionálního hlediska. Zažil jsem skvělé přednášky dvou nejdůležitějších designérů a architektů své doby. Těmi byli Marc Newson a Zaha Hadid. Naučil jsem se sítotisk s keramickými barvami. Dělal jsem takové provokativní věci, například jsem vypálil obraz Tonynho Blaira do pisoáru.

Spolužáci byli dobří, měli svůj skotský lifestyle. Glasgow bylo po klubové stránce velice zajímavé. A pak je tam ještě taková čtvrť, kde jsou jen vetešnictví a bazary. A to já miluju. Taký jsem si koupil kilt a chodil v kultu. Byl to celkově dobře strávený čas ve správné době na správném místě.

Jak se říká, kdo viděl, může vyprávět. Musíte to zažít fyzicky, a ne v Google brýlích. Interakce a emoce na internetovém chatu probíhá jinak. Na výjezdech se člověk často potká se stážisty z celého světa, takže tam vznikají komunity expatů (osoby, které na určité časové období cestují do jiné země, pracují tam nebo žijí, ale tedy ne trvale - pozn. red.).

Dokud je člověk mladý, má cestovat a nečekat žádné zázraky, měl by poznávat svět, aby se pak mohl vrátit a změnit to tu.

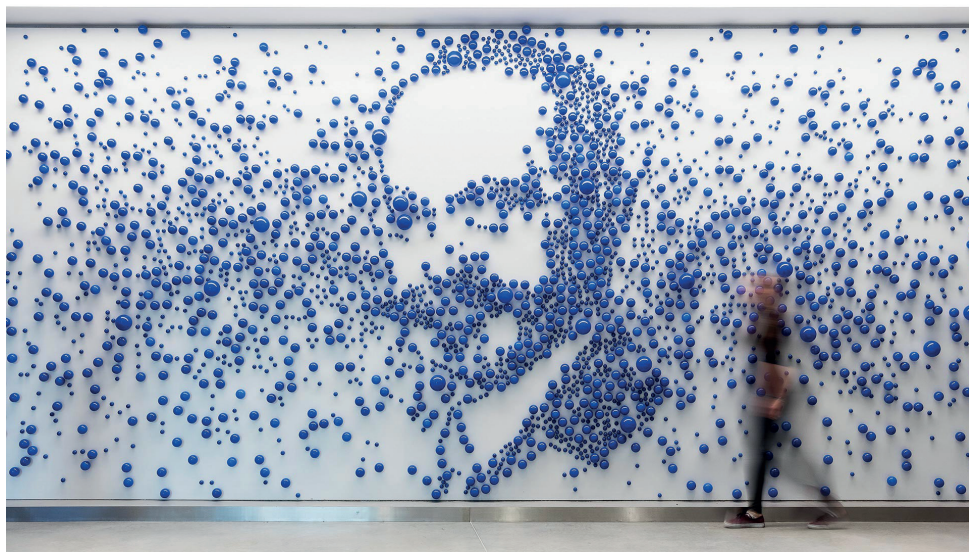
Ale potíž je i s tím, že spousta lidí se neumí ani pořádně anglicky domluvit. Angličtina by se měla začít učit ve školce a nejlépe s rodilými mluvčími.

Často se říká, že umíme gramatiku lépe než Angličani, ale domluvit se je problém.

Gramatika nikoho nezajímá. Neumím perfektně pravidla, ale dokážu se domluvit a říct nějaké vtípy, a to je důležitější než znalost pravidel.

Se svolením autora převzato z www.novinky.cz

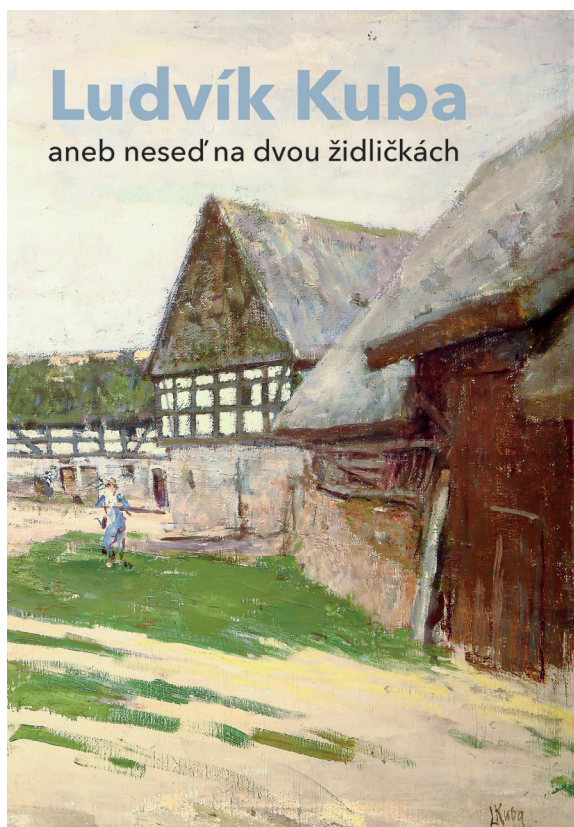
Jiří Mach

Maxim Velčovský: Lasvit Butterfly business center

PODAŘILO SE VYDAT NOVÝ KATALOG MALÍŘE A ETNOGRAFA LUDVÍKA KUBY

Polabské muzeum v Poděbradech vydává katalog úspěšné výstavy poděbradského rodáka s názvem: „Ludvík Kuba aneb neseď na dvou židličkách“ k jeho 160. výročí od narození, kterou v minulém roce uspořádala umělecká historička a kurátorka Mgr. et Bc. Veronika Liptáková. Katalog se věnuje malířskému dílu malíře, hudebníka, národopisce, cestovatele a spisovatele Ludvíka Kuby (1863–1956), a to ve dvou lokalitách Slovanského světa v Lužici a v Balkánu. Autorka v katalogu poprvé souborně na devadesáti dvou stranách publikuje díla ze sbírek Polabského muzea v Poděbradech a dává je do kontextu s kresbami, akvarely a olejomalbami, zapůjčenými z institucí jako je Národní Muzeum – (Etnografické oddělení) a Národní galerie – (Oddělení kresby). Tyto instituce v bohaté míře poskytly i další neznámé národopisné kresby a také předměty ze sběrů Ludvíka Kuby, především na Balkáně.

Umělecká díla jsou v katalogu doplněna o vybrané fondy z archivu a knihovny Polabského muzea. Otištěny jsou i hudební zápisy slovanských písní, kresby nástrojů. V kapitole Ludvík Kuba melograf jsou soupisem připomenuty knihy

a sešity jednotlivých vydání Slovanských zpěvů, které sám v terénu sesbíral a s klavírními doprovody vydal. Ostatní kapitoly včetně životopisu jsou doplněny o autentické texty z jeho cestopisů, o jeho korespondenci, ocenění, dobové pohlednice a fotografie z cest po Balkáně a Lužici. Publikovány jsou též podrobné mapy Lužice i Balkánu s vyznačením jeho cest a míst, kde pořídil portréty a malby či akvarely, které jsou publikovány jako nedílná příloha katalogu. Velkým přínosem katalogu je, že se při jeho zpracování povedlo nashromáždit a vystavený materiál, představující Ludvíka Kubu jako hudebníka a malíře lužické kultury i téměř vymizelé kultury původního Balkánu, zdokumentovat a fotograficky s uvedenými citacemi vystavených děl a artefaktů zveřejnit, a to i s velmi osobními vhledy a souvislostmi, které při podrobném studiu archivu a cestopisů autorce vyplynuly. Doufáme, že tak bude tato jedinečná kolekce zachována pro další generace i badatele. Hodnotné je v této době znovu připomenout, jak obě kultury Ludvík Kuba vnímal na přelomu 19. a 20. století a vyzdvihnout také jeho zacílení v životě i díle, které je velmi inspirativní i pro novou nadcházející generaci.

K zakoupení bude katalog v Polabském muzeu, v infocentru na nádraží, v městské knihovně a v galerii Ludvíka Kuby v Poděbradech.

Více na <https://www.polabskemuzeum.cz>
Veronika Liptáková.

ŠUSTROVÁ PETRUŠKA – VZPOMÍNKY

Tento rok v novembri si budeme pripomínať tridsaťpäť rokov nežnej revolúcie, alebo Roku zázrakov, ak by sme použili názov súboru reportáží britského historika, politológa a publicistu Timothy Gartona Asha. Rok 1989 zmenil osudy národov krajín strednej a východnej Európy. Preto aj v recenziách nášho bulletinu KULTURA, ako minulý rok, sme sa venovali spomienkam českých a slovenských novinárov na rok 1968. Tento rok venujeme pozornosť spomienkam aktérov roku 1989. Vopred upozorňujem, že niektoré texty budú osobnejšie ladené, lebo mnohých autorov spomienok som mal možnosť osobne poznať zo študentského hnutia šesťdesiatych rokov. A aj ďalej som sledoval ich životné osudy, ako sa hovorí „až do hořkého konce“. To je aj prípad autorky recenzovanej knihy, Petrušky Šustrovej (1947-2023).

Svojim spomienkam dala poetický názov „Nahore nad mraky září slunce vřdycky“. Časove sú ohraničené začiatkom štúdia na FFUK v roku 1966 a ukončené rokom 1990, kedy sa z podnetu Oldřicha Hromádku sa stala členkou bezpečnostnej komisie Občianskeho fóra a následne námestníčkou federálneho ministerstva vnútra. V tejto funkcii bola do konca januára 1992, o tom období však už nepíše. Nepokračuje ani rokmi, kedy zastávala niektoré funkcie napríklad v Ústave pre výskum totalitných režimov, bola aj členkou rôznych medzinárodných výborov na kontrolu volieb v rôznych krajinách a podobne. K niektorým udalostiam sa už nechcela vraci a znovu ich prežívať. Uvažovala o forme rozhovoru s Petrom Placákom, v ktorom by videla dokončene spomienok. Zdravotné dôvody

a smrť tomu zabránili. Nakoniec Peter Placák, ktorý autorku dobre poznal, doslovom v krátkych rešeršiach brilantne prešiel niektoré kapitoly posledného tridsaťročia jej života.

Petruška Šustrová si veľmi chránila svoje súkromie a tak sa o ňom v knihe, dozvieme len minimum. Občas spomenie mamičku, spisovateľku a prekladateľku Jitku Bodlákovú a sestru Ivanku, ktoré žili po roku 1968 vo Švajčiarsku. V prípade potreby Petrušku podľa svojich možností podporovali. Dozvieme sa, že jej dedo František Bodlák bol počas vojny v odboji, zatkli ho a údajne zomrel na infarkt v berlínskej väznici Plötzensee.

Petruška bola štyrikrát vydatá a vychovala päť detí, ale o manželoch sa zmiňuje minimálne. Kto pozná jej publicistiku, najmä piatočňajšie fejtóny v Lidových novinách, vedel viac o jej dvoch kocúroch, ktorí boli jej spoločníci pri písaní či prekladaní, než o manželoch. Posledné manželstvo, podľa jej slov vzniklo z nutnosti získania prídavkov na deti, lebo ako politicky nespoľahlivá nemohla pracovať ani ako upratovačka. Prídavky mohol dostávať len pracujúci. V tomto prípade prídavky na deti išli na manžela. Znie to humorne, ale možno to tak bolo. Z manželstva sa narodil syn Florián Bednář, ale s manželom Ludvom bývala až do smrti. Nič bližšie k tomu neuvádzala.

Pár slov k autorku. Po maturite na pražskom Gymnázii na Pražacke začala študovať dejepis a češtinu na FFUK. Viac než štúdiu venovala pozornosť aktuálnym udalostiam konca šesťdesia-

tych rokov, ktoré sa odohrávali na fakulte. V jej prípade skončili vylúčením z fakulty zatknutím a odsúdením v procese s Hnutím revolučnej mládeže. Za podvracanie republiky si odsedela dva roky. Po prepustení z väzenia sa naďalej angažovala v občianskych protestoch, okrem iného prepisoval samizdaty, neskôr vytvárala informácie o Charte 77 -INFOCH. Pracovala ako poštová úradníčka, upratovačka u Obvodného podniku bytového hospodárstva. Od augusta 1982 do novembra 1989 nebola z kádrových dôvodov prijatá do žiadneho zamestnania. Koncom roku 1976 podpísala Prehlásenie Charty 77, v roku 1979 sa stala členkou Výboru na obranu nespravodlivo stíhaných. V roku 1985 bola jednou z troch hovorcov Charty 77. Od roku 1987 spolupracovala s redakciou samizdatovej revue Střední Evropa a v ďalších ilegálnych tlačovinách.

Veľmi často musela podstúpiť domové prehliadky, najrozličnejšie výsluchy, zadržovania, ponížovanie. V spomienkach píše o týchto svojich skúsenostiach, ako si sama našla spôsob zachovať si dôstojnosť a nedať sa vyprovokovať, udržať si integritu osobnosti. Bola neobyčajne statočná. Čakal som, že vo svojich spomienkach ozrejmi aj správanie niektorých jej kolegov z disentu, pretože o nich šli rôzne povesti. Vôbec ich však menom nespomína, preto to nebudem otvárať, ale v niektorých prípadoch, by som sa rád dozvedel, ako to bolo. ako to bolo.

Vlastným úsilím sa naučila angličtinu a poľštinu tak, že bola schopná kultivovane prekladať renomovaných autorov politickej literatúry. V tomto smere vykonala mimoriadne záslužnú prácu. Sprístupnila nám tituly, ktoré sme mali poznať. Okrem toho v spolupráci s ďalšími autormi vydala viaceré knihy, zborníky. Veľmi sa angažovala v česko-poľskej solidarite a patrila k jej najvýznamnejším predstaviteľom.

Petrušku som poznal ako poslankyňu Akademickkej rady študentov FFUK, zvolenú počas štrajku vysokých škôl v novembri 1968. Kedykoľvek som prišiel do miestnosti, kde sídlila ARS, bola tam. Buď vybavovala, alebo počúvala návštevníkov a ich ponosy. Zúčastňovala sa nielen všetkých schôdzí, ale aj ich príprav. O jej aktivitách v HRM som nevedel.

Po jej prepustení z väzenia som ju náhodne stretol na Karlovom moste. Objal som ju a pozval do Malostranskej kaviarne na pohár vína. Jej prekvapujúce slová mi ešte dodnes znejú v ušiach: „Ty se mně nebojíš?“. Neviem, o čom

sme sa bavili, nechcem si vymýšľať, ale určite nie o väzení. To však bolo na dlho naše posledné stretnutie. Odišiel som do pohraničia, kde som v Rumburku strávil dvanásť rokov. V druhej polovici osemdesiatych rokov som v Tigridovom Svědectví našiel dva Petruškine články. Veľmi vtipnú recenziu Tigridovej knihy, „Kapesní průvodce inteligentní ženy po vlastním osudu“, ku ktorej si požičal názov knihy G. B. Shawa, „Průvodce inteligentní ženy po socialismu a kapitalizmu“. O čom bola druhá kniha, či článok, si už nepamätám. Obidva na mňa zapôsobili obsahom a štýlom. Nechcel som veriť, že to je od Petrušky, lebo som ju mal v pamäti zaškatuľkovanú zo študentských rokov v inej podobe. Vedel som, že neskôr bola nielen signatárkou, ale aj hovorkyňou Charty 77. Angažovala sa aj v iných oblastiach, ale nemal som možnosť osobného stretnutia. Neskoršie už v novom tisícročí, keď som sa s ňou stretol, správala sa veľmi odmerane. Nepoznal som príčinu, nebol som si vedomý ničoho, čo by sa jej mohlo dotknúť. Po nejakom čase – domnievam sa, že si niektoré veci overila – sa začala chovať kamarátsky, bezprostredne ako kedysi v študentských rokoch. Stretnutia neboli časté, zato pre mňa zaujímavé v jej pravidelných piatkových fejetónoch v Lidovkách, ale hlavne preklady kníh, ktoré som si kupoval.

Nemohol som sa zúčastniť na rozlúčke s ňou, bol som mimo Prahu. Ale vedel som, že preložila knihu Waltera Laqueura ku ktorej sa jej nepodarilo nájsť vydavateľa: „Dřívější světy. Vzpomínky na léta mého putování“ o ktorej napísala, že si ju kamaráti, ktorí majú záujem môžu od nej vyžiadať. V kondolenčnom liste som sa zmienil o knihe jej synovi Štěpánovi Korčičovi, ktorý mi text v pédeefku láskavo poslal. Urobil som s ním radosť nielen sebe, ale viacerým ľuďom, ktorých osudy wrocławského židovského emigranta zaujali.

Petruška bola zaujímavá, zásadová, svojrázna osobnosť, s ktorou tiež nebolo jednoduché vychádzať. Koho zobrala do svojho okruhu, pod svoje krídla, ten vedel, že nad ním nejakým spôsobom drží ochrannú ruku.

Kniha jej spomienok Nahoře nad mraky září slunce vždycky, ktorú vydalo vydavateľstvo Pulchra je pútavá, napísaná kultivovaným jazykom. Je svedectvom doby normalizácie, ale aj charakteru ľudí preto poznanie tohto, stojí za prečítanie.

Vojtech Čelko

PÁTEČNÍCI NA FOTOGRAFIÁCH KARLA ČAPKA

Dalo by sa povedať, že o súrodencoch Čapkovcoch už bolo všetko povedané a napísané. Len za sedemdesiatpäť rokov od založenia Spoločnosti bratří Čapků sme sa dozvedeli, toľko rôznych zaujímavostí zo života rodiny, literárnych hodnotení, mali sme možnosť dostať sa ku kompletnému vydaniu spisov Karla Čapka, no napriek tomu sa objaví a poteší ešte niečo nového. Literárny historik a renomovaný editor Jan Bilek spoločne s Jarmilou Schreiberovou zostavili pre Památník národního písemnictví a Muzeum literatury pozoruhodnú publikáciu *Pátečníci na fotografiích Karla Čapka*.

Už obálka knihy uvádza, že Karel Čapek mal najrôznejšie záľuby, ktoré sú vymenované, medzi ktorých patrilo aj fotografovanie. Jeho fotografická vášeň vrcholila v rokoch 1930-1932. V uvedenom období vznikla i väčšina Čapkových fotografických portrétov pátečníkov v uvedenej knihe.

Pátečníkmi bola nazvaná skupina vplyvných osobností, ktoré Karel Čapek okolo seba sústredil v rokoch 1924 -1938. Stretávali sa u neho doma, pôvodne ešte v jeho byte v Řiční ulici na pražskom Újezde, neskôr v dvojvile, ktorú vlastnil so svojim bratom Josefom, na Vinohradoch. Stretnutia sa konali v piatok popoludní, a preto sa účastníkom časom hovorilo pátečníci. Patrilo k nim asi šesťdesiat osobností, vytvárajúcich intelektuálnu a spoločenskú elitu prvorepublikového Československa. Možno o nich povedať, napriek tomu, že reprezentovali rôzne politické smery – Muži Hradu, to znamená lojálni k republike, štátnotvorné osobnosti.

Úvod knihy prináša vysvetlenie niektorých

vybraných základných okruhov pátečníckej témy. K nim patria kapitoly o pomenovaní zoskupení, ich funkcie, náčrt formovania a koniec pátečníkov, ich ukotvenie v čase a priestore. Autori upozorňujú, že predložený text nenahrádza systematickú monografiu o pátečníkoch. Jadro publikácie spočíva v zhrnutí získaných poznatkov o existujúcich fotografiách pátečníkov od Karla Čapka, v predložení spomínaných snímok a informácií o portretovaných osobnostiach.

Jan Bilek v úvodnej štúdii Karel Čapek- pátečníci - fotografie, vyčerpávajúcim spôsobom na základe archívnych dokumentov a znalosti veľmi rozsiahlej memoárovej literatúry priblížil skupinu a význam pátečníkov v československej spoločnosti.

Za neobyčajne prínosné v kapitole Osobnosti- snímky- zaujímavosti, považujem citácie z rôznych archíválií a memoárových kníh. Je to inšpiratívne čítanie, aj tip na získanie viac informácií. Profil tridsiatich piatich osobností od Jaroslava Adlofa po Otakara Vočadla je zostavený abecedne. Veľmi prácný je komentovaný zoznam deväťdesiatich deviatich fotografií. Kniha v závere obsahuje aj zoznam prameňov a literatúry je doplnená registrom, čo patrí k štandardu tohto druhu literatúry.

Rád by som upozornil na stranu 67, Oravský Podzámok je na Orave, nie na Spiši, medzi ktorými sa nachádza ešte Liptov. Ale kto dnes, okrem pár skalných slovakofilov po viac ako tridsiatich rokoch po rozdelení Československa, pozná Slovensko podľa regiónov.

Kniha má pre čitateľov pôvab vo viacerých smeroch, ale najmä pre tých, ktorí radi čítajú o kultúrnom podhubí medzivojnového Československa. Prináša nové poznatky o osobnostiach, ktoré z viacerých dôvodov nezaslúžene zapadli do zabudnutia. K veľmi vydarenej publikácii autorom je možné len gratulovať!

Vojtech Čelko

MEDAILON JIŘÍ CHADIMA

Pravděpodobně nejstarší, aktivně stále tvořící malíř (dlouhá léta také aktivní grafik) Jiří Chadima oslaví 6. června 2024 101. narozeniny. Umělecky prošel Střední grafickou školou u Zdeňka Balaše a VŠUP u Jana Kaplického a Aloise Fišárka. Důležitým mezníkem v jeho tvorbě a životě byl konec 50. let, kdy se po více osvětové a organizační práci v armádě a armádních organizacích začal věnovat plně samostatné umělecké práci. Vedle grafiky, na kterou byl profesně školen, případně výtvarným návrhům určeným k součásti architektury, se začal věnovat i klasickému malířství. V tomto výtvarném oboru se považuje za autodidakta, protože na tuto dráhu nebyl školen. Oblíbenou jeho technikou je pointilismus, u něj tvořený temperou na sololitové desce, nevěnuje se ani plátnu ani oleji.

K současné poetice, ve které zobrazuje lyriko-nostalgie motivy rybářů (sám byl, dokud mu na to síly stačily, vášnivým rybářem), říční lodě, okolí pražské Vltavy, nádraží apod., se dostal po období sociálních motivů (řekněme poetiky všedního dne) a zobrazování hornických průmyslových objektů koncem 50. let a v letech 60., kdy se také stal významným členem skupiny Radar, která navazovala na poetiku Skupiny 42 (někteří její členové, jako F. Hudeček nebo F. Gross, se stali také radaristy) na přelomu 60. a 70. let. Jako aktivní stoupenec Pražského jara 1968 byl vyškrtnut z KSČ a byl nucen se transformovat ve způsobu umělecké práce a stal se fakticky komerčním malířem, protože o jeho díla projevoval zájem zvláště japonské publikum, jemuž byl blízký určitý způsob jeho výtvarného myšlení a vyjadřování, který má jisté styčné body s klasickou japonskou (či obecněji výcho-

doasijskou) malbou a poezií, plně rozjímání, osamělosti, dominující přírody, často na podzim a v předjaří. Chadima sám některé městské a přírodní japonské motivy na svých obrazech po pracovní návštěvě této země v 80. letech také realizoval.

Kromě malířství se věnuje jako vášnivý milovník prózy Vladislava Vančury, Václava Erbena či Oty Pavla historické odborné i memoárové literatuře i psaní vzpomínkových knih. Je autorem memoárů, které sice zatím kompletně nevyšly, ale výrazné partie z nich obsahují jeho publikace *Obrazy ze vzpomínek* (2017) a *Jiří Chadima. Obrazy a grafika* (2015), v nichž barvitě vzpomíná na dětská léta a své kolegy a kolegyně malíře.

Pavel Straka

PROČ NÁRODNÍ KNIHOVNA NEPŮJČUJE NĚKTERÉ KNIHY?

To se dozvíte na aktuální výstavě Proč vám všechny knihy nepůjčíme aneb Trvalé uchování novodobých fondů Národní knihovny. Výstava je otevřena až do konce května v Galerii Klementinum Národní knihovny ČR. Výstava odhaluje procesy a činnosti, které se dějí při uchovávání knih, novin a dalších dokumentů pro budoucí generace. V průběhu května je také možné zúčastnit se komentovaných prohlídek výstavy.

Foto: Národní knihovna

„Národní knihovna má v současnosti více než 7 700 000 dokumentů ve svém fondu a převážnou většinu tvoří svazky novodobé, tedy od roku 1801. Ne všechny tyto exempláře si však mohou čtenáři půjčovat domů, velká část je jim dostupná pouze pro studium ve studovnách. Proč tomu tak je, jsme se rozhodli ukázat prostřednictvím právě probíhající výstavy,“ vysvětluje Anna Vandasová, ředitelka Odboru správy fondů NK ČR.

Výstava ukazuje, že správa fondů není jen to, co běžně člověk vidí, tedy expedice knih do studoven či k vypůjčenímu pultu v Hale služeb. Výstava přiblíží návštěvníkům všechny základní činnosti, které umožňují knihovně uchovávat knihy, časopisy, noviny, ale i další typy dokumentů jako jsou plakáty nebo kalendáře do budoucna, což je Národní knihovně uloženo zákonem. Nejedná se ovšem pouze o základní uložení svazků a jejich následné kontroly, expedice apod., ale velkou část tvoří i oblast ochrany

fondů. Výstava proto přináší také přehled o základních metodách, které jsou pro ochranu fyzických exemplářů používány, jako je například odkyselování, tvorba ochranných obalů nebo očista fondů.

Zásadní oblastí pro uchování knižního kulturního dědictví do budoucna je rovněž digitalizace. Mohlo by se zdát, že je to pouze skenování, ale tomu musí předcházet řada činností a také další následují po pořízení skenu. Jak potom vypadá digitalizovaný dokument je možné vidět v rámci Národní digitální knihovny. Díky zpřístupněné digitální knihovně si je pak možno prohlížet dokumenty online pohodlně z domova.

Zdarma je možné navštívit komentované prohlídky s tvůrci výstavy. Na prohlídky je nutné se předem registrovat zde: <https://goout.net/cs/proc-vam-vsechny-knihy-nepujcime/szeufbx/>. Komentovaná prohlídka výstavy pro veřejnost se konají 30.5. v 10 hod. a v 15 hod.

Jaromír Hampl

YASMIN GOLSHANI: ZA SVOBODU

Výstava íránské umělkyně Yasmin Golshani (5. 2. - 29. 2. 2024, Výstavní síň Antonína Navrátila, Husinecká 8, Praha Žižkov) představila přístup autorky, v jejímž vidění a imaginaci stojí tyto zdroje: šířeji blízkovýchodní, úžeji perská kultura, pojmovaná otevřeně, vstřícně (v určité mytologicko-archetypální perspektivě) – v opozici k touhám konzervativních reakcí šněrovat život člověka do jeho ovládnutí nedefinovanými společenskými rolemi, kontrolovanými státním aparátem nebo sociálním tradicionalismem, evropská svobodomyslnost vycházející z francouzské revoluce (volnost, rovnost, bratrství) a s ním spojený feminismus jako touha osvobození ženy a její emancipace a středoevropská (vídeňská) kultura, která v době secese zrodila psychoanalýzu a otevření nejen sexuality, ale i svázání těla školními a společenskými konvencemi. Freudiánství nasál surrealismus, který z Francie, kde autorka dlouhá léta žila a studovala, pronikl již ve 30. letech do Prahy, v níž tvoří Yasmin dnes. Princip koláže, řekneme vedle automatického psaní jeden z „vynálezů“ surrealismu, toto osvobození a uvolnění může autorčin přístup asi nejvíce charakterizovat, včetně toho, že dala prostor návštěvníkům výstavy pro vytváření barevných, svobodných žen. Po prožitku a vstřebání idejí a celé koncepce instalace tak divák prožije sám sebe – v barvě, fantazii a bez pout.

Dalšími symboly a prostředky Yasmininy reflexe vlastní (i kolektivní) minulosti jsou témata očí a téma malých panenek (zpracovaných v různých technikách a přístupech – od klasického závěsného obrazu po fotografii v USA zničené putovní výstavy). Rány života, historických procesů, necitlivosti institucí a státního aparátu léčí touha po štěstí, lásce, hledání krásy v přetváření prožitých traumat spojených

s odchodem z autorčiny vlasti a hledání nového domova a nalézání sebe sama v zrcadlech vzpomínek, pláten, papírových figurek a návštěvníčích, kteří se prožitkem vizuality odpoutávají k vyjádření své vlastní svobody.

Dá se říci, že Yasmin Golshani přinesla do pražského prostoru, tolik vstřícnému k surrealistické poetice a přístupu k životu, pohled orientální, který snad kromě tvorby dvou režisérů (arménského Sergeje Paradžanova a gruzinského Tengize Abuladze) nebyl příliš reflektován, třebaže osvobození člověka, jeho sexuality, politického svazování je tématem univerzálním.

Pavel Straka

ANSELM KIEFER VE FLORENCII

Velkolepá kamenná budova v historickém centru renesanční Florencie, Palazzo Strozzi, hostí „jednoho z největších umělců 20. a 21. století“. Tak nazývá Anselma Kiefera, německého malíře asochaře, ale i fotografa a autora mnoha uměleckých knih, kurátor této bezesporu ohromující výstavy, Arturo Galansino.

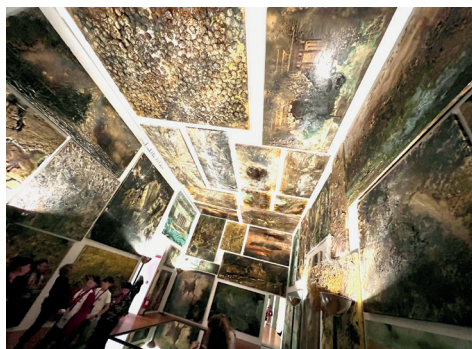

Už na velkém palácovém nádvoří v přízemí je k vidění obrovské plátno ve zlatých a tmavých odstínech pojmenované *Angeli caduti* (Padlí andělé), které zahajuje výstavu a dalo také název celé prezentaci. Bylo vytvořeno speciálně pro tento prostor a ještě než se návštěvník vydá po strmém schodišti do nádherných sálů Piano Nobile, předurčuje a avizuje mu neočekávaný zážitek.

Anselm Kiefer hledá inspiraci pro své velkoformátové malby a často destrukční obrazy v naší kruté historii, světových dějinách, antických výjevech i ve Wagnerových operách. Jeho díla jsou obrazem hrůz a neradostných lidských prožitků, svým způsobem vyhraněně politická a provokativní. Forma je

ovšem nepravoplánová, boří zcela a doslova zaběhnuté představy typického diváka, slovem fascinující až nadpřirozená...

Dokážu si představit, že Kiefer (nar.1945), po vzoru slavných renesančních malířů, pracuje ve svém rozlehlém ateliéru nebo spíše ve starém dilenském komplexu s partou několika šikovných a zručných řemeslníků, kteří přesně provádějí základní a namáhavé práce a Mistr jen určuje směr a dotváří detaily. Už jen dostat se k jeho velkoplošným plátnům vyžaduje stavbu lešení či visutých lávek.... Další náročnou záležitostí je instalace jeho originálních děl. V jednom z velkých sálů Palazzo Strozzi jsou středněformátové obrazy všude po stěnách i na vysokém stropě (kromě podlahy) těsně vedle sebe a pro zvýraznění efektu je v potměšlém prostoru instalováno velké podlouhlé zrcadlo, aby si divák mohl snáze prohlédnout výjevy nad svou hlavou. Účinek je překvapivě silný. V jiné části ukazuje A.K. svou poetickou či spíše kreativně umírněnou tvorbu na přírodních motivech (např. velkých slunečnicích a stylizovaných stromech), včetně skleněných vitrin.

Poslední část je věnována, jak jinak, velkoformátovým fotoobrazům civilního nacisty nebo lépe neznámého vojína (z roku 2009). Jako model si posloužil (a hajloval) sám Kiefer. Je to znovu připomínka ostudné role Německa a jeho katastrofální geopolitiky ve 20. století. Toto téma je trvale přítomné v jeho tvorbě a Kiefer ho používá v různých formách svých projektů a instalací.

Anselm Kiefer je přes svou světovou proslulost a význam u nás prakticky neznámý. O to cennější je každé setkání s jeho unikátními obrazy, zvláště v tak významné architektonické památce jako je renesanční palác Strozzi ve Florencii.

Text i foto: Jan Šimurda

VÝSTAVA NSPU

Začátkem dubna 2024 byly vernisážemi zahájeny dvě výstavy výtvarného spolku Nové sdružení pražských umělců. Každá z nich tematicky reagovala na morální a sensitivní výzvy současných (nebo stále současných a nadhistorických) duchovních a prožitkových hlubin, kterých pramenech žítí a bytí odkrývají jednotliví vystavující (a jistojistě tvořící) výtvarníci.

Fotografické obrazy Mariana Zajička (vlevo) a plátno Ivy Fialové

První z nich byla zahájena **4. dubna 2024** (celková doba jejího trvání až do 25. 4.) ve Výstavní síni Antonína Navrátila v Husinecké 8 v Praze na Žižkově. Jako humanistický námět byl předsedkyní sdružení ak. malířkou Alenou Petříčkovou zvolen název **Člověk člověku**, aby si každý z tvořících, ale zároveň rozmyšlejících autorů zkusil pro sebe najít pozitivní mezilidský vztah,

Kaligraf Zdeněk Řípa (ve vestě), iránská umělkyně Yasmin Golshani (v hnědých šatech) před díly Ivy Fialové (vlevo) a Pavla Straky (vpravo), Pavel Straka (v barevném plášti a čepičce), vlevo od něj Valexia

náruč, laskání či pouto. Název jistě nabízel i směr nelidský, dehumanizovaně vlčí, přesto většina vystavujících členů NSPU v duchu svého směřování zvolila vyjádření pozitivní, těšící a vitalistické. Ať jsou to již díla Aleny Petříčkové, vnímající ve výrazných barvách až podzimní barevnost světa mezilidských vztahů, iránské umělkyně Yasmin Golshani s jejími kolážemi oslavujícími svobodu člověka či Mariána Zajička, který přetransformuje fotografii do téměř malované obraznosti. Filozofické směřování představuje pak tvorba francouzské malířky (a taktéž autorky jednoho vystaveného objektu) Valexie v duchu panteistického souznění s přírodou (jejím tématem v širší umělecké historii je paměť vody), Jindřich Modráček s vizuálně abstraktními pracemi, hledajícími v člověku buněčný prázeklad a primární vitalismus, sochař Jan Vít, který hovoří o časové (ne)

Pavel Straka před svými díly, vzadu díla Jindřicha Modráčka

ohraničenosti člověka či Pavel Straka, prožívající jak v malbách, tak koláži emocionální a téměř živočišné hloubky prožitku. Malířka olejomalb Zdenka Reinerová tentokrát představila ze své tvorby téměř neznámou a netypickou autorskou porcelánovou vázu. I díla dalších vystavujících (Iva Fialová, Václav Frolík, Olga Stárková, Václava Zouplnová, Milan Křenek, Zdeněk Řípa, Vladimír Všetěčka, Irina Klamp Stanescu, Vladimír Josef Dvořák, Mirka Mádrová a již zemřelý Antonín Navrátil) představují v různých perspektivách lidskou dimenzi své tvorby.

Druhá výstava byla slavnostně otevřena **7. dubna 2024** (s trváním do 31. května) v Městské galerii v Budyni nad Ohří, která sídlí na tamním vodním hradě. Dostala název inspirovaný historií a zeměpisem Budyně a jejího okolí, protože na hradě pobývali alchymisté a blízké České středohoří se s vulkanickou horkokrevností krásně propojuje se slavitinským surrealistou Konstantinem Bieblem: **Alchymie – střed - hoří**. Autoři vášnivě skočili do ohně a otevřeli freudiánsky své duše a sny. Alena Petříčková probudila ze vzpomínek ohnivou červenku, na níž roste chmel, s kolotoči dětství prožitého v blízkých Libochovicích, Iva Fialová nechala vybuchovat vše, co hoří, Václav Frolík rozsvítil zuřivými akty stále nezhaslou pruderní a puritánskou morálku, rudé sochařské objekty Miroslava Pangráce ml. probouzely fantaskní představivost. Přímou

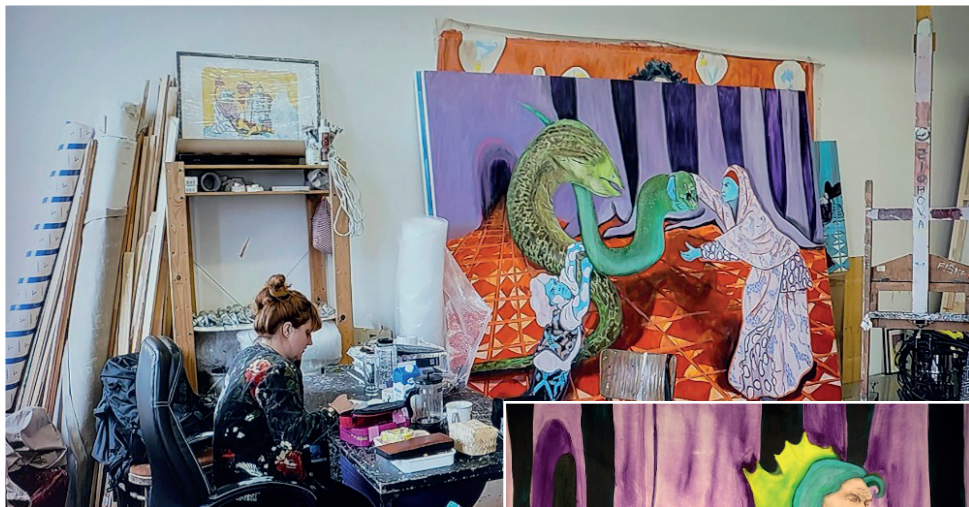
Malíři Václav Frolík (v modré košili), Alena Petříčková (blondýnka v popředí) a Miroslav Pangrác (s brýlemi a knírem) před obrazem Iriny Klomp Stanescu a zeleným reliéfem Ivana Králíka

k alchymistickým tématům se vztahovali další: ať už vnějškově (Milan Křenek, Vladimír Josef Dvořák), hlubinně (Václava Zouplnová), alegoricky (Valexia) nebo přes surrealistické spojnice s astrologií a numerologií (Pavel Straka) či orientální kaligrafií (Zdeněk Řípa). Práce Iriny Klomp Stanescu, Jindřicha Modráčka, Petra Tošovského, Zdenky Reinerové, Mariana Zajíčka, Mirky Mádrové, již zemřelých členů NSPU Ivana Králíka a Antonína Navrátila spolu s hostujícím surrealistickým fotografem Janem Polanským a historičkou a malířkou Danielou Tinkovou vzájemně vytvořily imaginativní svět, který byl podpořený také na místě improvizujícími hudebníky (saxofonista Vladimír Adamíra, klarinetista Martin Strakoš šakuhačista Vít Rozkovec a perkusionista Alex Nasi spolu s písničkářem Klukem z Holingu alias Janem Polanským), a který rozsvítil svět ohněm těla, duše, očí i uší.

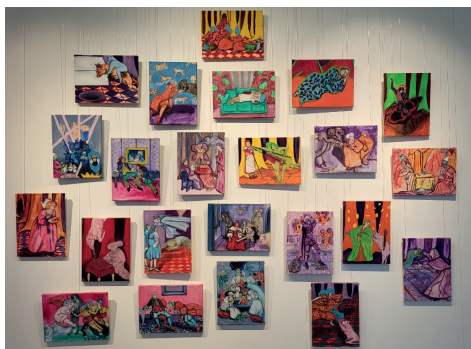
Pavel Straka

NEBOJ!

Po dva měsíce hostila Galerie Ludvíka Kuby v Poděbradech tvorbu akademické malířky Terezy Zichové s podivným názvem NEBOJ!

Již prosklenými okny galerie zářily rozměrné obrazy Terezy Zichové svoji barevností. Právě výrazná barevnost překrývá základ autorčiny tvorby, a to kresbu. Obrazy vznikají z kreseb, ve kterých řeší obsah i kompozici, barva přichází až poslední. Vystavený soubor obrazů představuje svět pohádek, ten, který si pamatuje z mládí. Pohádkám autorka věnuje mnoho svého tvůrčího času. Dá se říci, že je pohádkami posedlá. Rozměrná malba jí dává příležitost na jednom plátně vyjádřit nejen hlavní motiv či postavu pohádky, ale vyprávět i celý její příběh. Umožňuje jí to kombinace

rozsáhlých barevných ploch s detailně propracovanou malbou částí děje. Pohádky vypráví po svém, někdy ne úplně přesně, někdy na přeskáčku. Není to z neznalosti, ale tak trochu z hravosti, možná ze zlomyslnosti, aby vyzkoušela pozornost diváka.

Tvorba Terezy Zichové nezapře vliv studia na Akademii výtvarného umění v Praze v ateliéru profesora Michaela Rittsteina a ani dokonalou znalost odkazu historie malířství.

Aleš Holub

JIŘÍ NAČERADSKÝ VE VILLE PELLÉ

16. dubna letošního roku uplynulo deset let od úmrtí jednoho z nejznámějších a nejzajímavějších českých malířů – profesora Jiřího Načeradského. Bubenečská galerie Villa Pellé připravila (společnou rukou kurátorů Petra Vaňouse a Petra Macha) poměrně obsáhlou výstavu s povědomým názvem „Krása bez závoje“, což je i název jednoho z vystavených obrazů. Vystavená díla pocházejí výhradně ze soukromých sbírek a datují se do velmi plodného období druhé poloviny 60. let a první poloviny 70. let minulého století, která je charakterizována uvolněnou politickou atmosférou a prakticky žádnou cenzurou.

Načeradský se proslavil jako malíř figurální, jeho postavy – ženské i mužské – vycházely z antického zobrazení portrétů osobností a pak příslušníků vrstvy, o které se mluví (sportovců, tanečnic, zamilovaných dvojic), z dnešního pohledu bulvárem protěžovaných osobností. Jeho dílo je velmi rozsáhlé a mnohovrstevnaté, své figury maloval na papír, karton, překližku a ovšem i na plátno, v různých velikostech

a nezřídka na obě strany (překližky či kartonu) a překvapuje diváka střídáním různých stylů, barevností i pozdějším geometrickým pojetím, který se velmi liší např. od jeho prvních obrazů z přelomu 50. a 60. let.

Současná výstava z privátních sbírek československých sběratelů ukazuje jen malou výše z Načeradského díla, ale o to cennější, protože málokdy naživo viděnou. Kurátoři ji rozdělili na pomyslné tři části (dle prostorových možností dané vily). V přízemí byla jeho ikonická díla z let 1967–72, v 1. patře naopak ironická „pocta“ ženskosti (figury z let 1969–74) včetně titulního obrazu „Krása bez závoje“ a v podkrovní byl pak uváděn na smyčce vzácný dokument České televize z roku 1999 věnovaný Jiřímu Načeradskému, ve kterém nás sám malíř provází svými mnohými ateliéry a vzpomíná na dobu nesvobody a její „humorné příhody“. Menší půdní prostor vyplnilo i několik pláten s otevřeně sexuálním nábojem, ovšem v Načeradského uměleckém ztvárnění. Organizátoři doporučili přístup dětí do 15 let jen v doprovodu rodičů...

Jan Šimurda

Krása bez závoje, Galerie Villa Pellé,

5. 4. – 12. 5. 2024

K 600. VÝROČÍ ÚMRTÍ JANA ŽIŽKY OTEVŘELO HUSITSKÉ MUZEUM V TÁBOŘE VELKOU VÝSTAVU

Výstava o slavném husitském vojevůdci je hravá, interaktivní a rozhodně nenechá nikoho v klidu! Potrvá až do května 2025.

Ve výstavních sálech Staré tábořské radnice je výstava mapující život a význam velkého husitského válečníka. Úvodní animovaný film z dílny Jana Míky, zajímavé artefakty ze sbírek Husitského muzea, věrné repliky zbraní a válečných strojů, dioramata, komiksy, obrazy a hry odvyprávějí příběh hejtmana Jana Žižky ve vší jeho spletitosti v kontextu doby, ve které se zrodil. Do výstavy jsou výborně zakomponovány humorné kresby Jiřího Wintera-Nepraktky. Jeho manželka Daniela Winterová řekla: „Jiří – vzhledem ke svému obdivuhodnému smyslu pro černý humor – považoval celé husitské hnutí, spřízněné sekty a zejména osobu Jana Žižky za mimořádně zajímavý zdroj inspirace, proto na výstavě nechybí ani kresby, podepsané nám všem známým charakteristickým podpisem Nepraktka.“

„Hlavní ideou výstavy je pochopit epochu, ve které se Žižkův příběh odehrává, a přiblížit husitskou revoluci včetně jejich příčin

Uvidíte, bratře Žižko, že to Rábí není špatný pro voko!

i následků. A to vše prostřednictvím života jedné z nejvýraznějších postav tohoto hnutí,

shrnuje výstavu její kurátor a ředitel muzea Jakub Smrčka.

Výstava je členěna do šesti tematických okruhů. Úvod do děje představuje animovaný film Jana Míky, který namluvil herec Dejvického divadla David Novotný. Zároveň návštěvníka už předem stavi do role hodnotitele, který by měl na konci výstavy rozhodnout, kam Žižku zařadit. *„Byl Žižka spíš hrdina nebo padouch? Jaké okolnosti ho vedly k jeho činům, jakou měl motivaci, to jsou otázky, které by si měl návštěvník klást a zároveň na ně prostřednictvím vystavených exponátů, doprovodných panelů i interaktivních prvků hledat odpovědi,“* přibližuje koncept výstavy Martina Svobodová, která se společně s manželem Janem podílí na scénografii, společně s pracovníky muzea pak i na vizuální a obsahové stránce projektu.

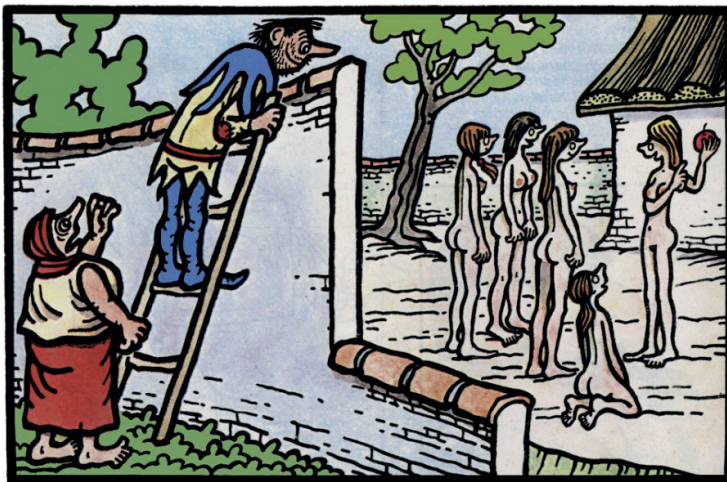
Druhá část nás seznámí se Žižkovým dětstvím, původem i rodokmenem, přiblíží jeho odchod z rodné tvrze, zapojení do lapkovské družiny i první vojenské zkušenosti doma a v zahraničí. To vše na pozadí bouřlivých událostí tehdejší Evropy včetně očekávání blízkého konce světa. Třetí, kratší část je doslova chodbou a vstupem do Žižkova nového života v návaznosti na setkání s myšlenkami Jana Husa. Bodem zlomu jsou i další události prezentované v oddílu čtvrtém. *„Jako přelom náboženské revoluce v její násilnou fázi lze vnímat první pražskou defenestraci, které se zúčastnil i Jan Žižka. Jeho historická chvíle měla přijít vzápětí,“* dodává Jakub Smrčka.

V páté místnosti už se rodí velký vojevůdce a nikdy neporažený velitel, který vede svoje boží bojovníky k vítězství nad Antikristem. A to i za cenu řady kontroverzních rozhodnutí a činů.

„Návštěvník je opět konfrontován s myšlenkami, pohnutkami i činy a vnitřně rozhoduje o Žižkově pozici při pomyslném posledním soudu. V následující místnosti totiž kromě smrti vojevůdce čeká model vah a miska s fazolemi, které po vhození do jedné z nádob vychýlí jejich jazýček na stranu dobra či zla,“ prozrazuje jeden z interaktivních prvků výstavy muzejní pedagožka Kateřina Nímrachtová.

Domnívám se, že je poněkud nešťastné a trapné měřit význam Jana Žižky na vahách a nazývat ho padouchem. Prezident Masaryk, jehož heslem bylo *„Tábor je náš program“*, si Jana Žižky a Jana Husa velice vážil. *„Hus a Žižka jsou nám vzorem, že život bez pravdy a přesvědčení, spravujícího celý život, je bezcenný; Chelčický a Bratrství učí, že život založený na násilí, násilí státním a církevním, je špatný; Komenský nám ukázal cestu k jasnosti všeob-
sáhlé moudrosti a lidskosti: v duchu těchto národních učitelů musíme pokračovat a podávat jejich světlo budoucím pokolením,“* napsal TGM v díle Světová revoluce. Měříme snad velikost Karla IV. jeho chováním a hříchy z mládí? Nikoliv a doufejme, že to nikoho nenapadne. Výstava, která se uskutečnila za finanční podpory Ministerstva kultury ČR, potrvá do 11. května 2025.

Jaromír Hampel

Já jsem tolerantní. Přijímat můžeš pod jednou nebo pod obojí, ale adamitky si prohlížet nebudeš!

TURISTICKOU SEZONU JSME ZAČALI VE ZBIROHU

Město Zbiroh se rozkládá 62km od Prahy na rozhraní brdských lesů a chráněné krajinné oblasti Křivoklátsko. Žije zde 2500 obyvatel. Dominantou města je zámek na kopci nad městem.

Dnešní zámek vznikl z hradu, který byl založen Břetislavem ze Zbirohu z rodu Sulislavců před rokem 1230. Dalšími vlastníky byli Drslavicové, král Přemysl Otakar II., Rožmberkové, císař Zikmund, Kolovratové, Lobkovicové. Roku 1594 se stává majetkem císaře Rudolfa II., který ho dal přestavět na renesanční zámek. Protože jej vlastnili tři císařové, Karel IV., Zikmund a Rudolf II., je nazýván jako „zámek tří císařů“. V roce 1868 jej zakoupil podnikatel baron Strousberg, který zámek v letech 1869 až 1870 přestavěl podle projektu architekta Augusta Ortha do novorenesanční podoby. Na přestavbě pracovalo 1500 dělníků dnem i nocí, aby stihli přestavbu za rok. Strousberg se stal obětí podnikatelských intrik rodiny Rotschildů, kterým se podařilo podplatit v r. 1875 jeho sekretáře. Ten jim prozradil, že Strousberg jede do Ruska s velkým úplatkem, aby dostal zakázku na výstavbu tamních železnic. Na schůzku vtrhla carská policie a barona uvěznila na dva roky. Ten pak nemohl řídit své podniky, které šly

 MĚSTSKÉ MUZEUM ZBIROH
a MGR. Jiří Hlobil
vás srdečně zvou
na výstavu obrazů

**KDE
DOMOV
MŮJ**

aneb
Krása české krajiny v kolekci
krajínářů našeho regionu

7.5. - 20.6.2024

Vernisáž s doprovodným
programem ve výstavní síni
proběhne 7.května od 17:00

www.zbiroh.cz

do konkurzu. Zakázky v Rusku získali Rotschildové. V roce 1879 po Strousbergově bankrotu prázdný zámek koupili Colloredo-Mansfeldové. V letech 1943 až 1945 byl zámek sídlem štábu SS. Poté se areál stal majetkem Československého státu a byl využíván armádou. Byl zde radiotechnický pluk, bulizníková skála, na níž zámek leží, odráží radiový signál jako veliký přírodní zesilovač. Pluk měl k dispozici radar Tamara. V té době mohla veřejnost navštívit zámek pouze jednou v roce při příležitosti oslav osvobození od fašismu. Po roce 1989 zámek získalo město Zbiroh, které jej v roce 2004 prodalo Jaroslavu Páchovi. Zámek obklopuje rozlehlý krajinářský park.

Prohlídka zámku

Návštěvníci si mohou vybrat ze tří prohlídkových okruhů:

Zámecký okruh Prohlídka interiérů zámecské části objektu zahrnuje dobově laděné místnosti podle historických období, ukázky náleží z hradní studny, Strousbergův salonek. Historii zednářství představuje Zednářský salonek s ceremoniálními předměty, Secesní salonek je dekorovaný tvorbou **Alfonse Muchy**. Výklad his-

torie zdejšího místa je obohacen také o **historii templářského řádu** s některými zcela unikátními exponáty. Templáři měli první komendu v Praze u Juditina mostu. Nakonec navštívíte nádherný monumentální Muchův sál, kde Alfons Mucha, velmistr Svobodných zednářů, namaloval své nejznámější dílo **“Slovanskou epopej”**. Je zde vystavena opona pro místní Sokolovnu, kterou Mucha namaloval roku 1924 jako poděkování za bezplatné pózování sokolů při malbě Slovanské epopeje. Opona byla v roce 1997 prohlášena MK ČR za kulturní památku. **Hradní okruh** zahrnuje prostory původního středověkého hradu. Je zde jedna z nejstarších **hradních kaplí** na našem území s původními gotickými freskami v její nejstarší části. K původně jednododní gotické stavbě s románskými prvky ze 13. století byly v baroku přistavěny další dvě lodě. Proto je kaple Nanebevzetí Panny Marie širší než delší. V roce 1470 v kapli proklel papežský legát krále Jiřího z Poděbrad. Dnes se v ní kromě bohoslužeb konají svatby a křty a pasování českých templářských rytířů. Z hlásné věže ze 13. století stojící na jaspisové skále (je 12m vysoká) je rozhled na okolní lesnatou krajinu. Je to nejstarší samostatně stojící

J. Hlobil

O. Slavík Podzimní krajina

hlásná věž v ČR. Po bitvě na Bílé hoře (1620) v ní bylo vězněno šest českých pánů. V bulžnické skále je do hloubky 163 metrů vydolovaná **druhá** nejhlubší **hradní studna** v Evropě. Navštívíte **podzemní kobku** a ermitáž, která je nechvalně proslulá tajnými rituály nacistické armády. **Okruh Karla IV.** vás zavede do doby vlády lucemburské dynastie. Hrad Zbiroh byl v držení Lucemburků od roku 1333 do roku 1437. Po svém návratu z Itálie jej vykoupil 17letý kralevic a markrabě moravský Karel IV. Na hradě také několikrát pobýval se svou první manželkou Blankou z Valois. Pro výhodnou polohu hradu u císařské cesty Via Carolina z Prahy do Bavor jej využíval při svých diplomatických cestách. Díky spolupráci se Západočeským muzeem v Plzni je v expozici zapůjčena i řada významných děl z tohoto muzea. **Výstava fotografií** V malé galerii zámeckého šenku je unikátní výstava fotografií Alfonse Muchy. Fotografie, které Alfons Mucha vytvořil během svého pobytu na zbirožském zámku v letech 1910–1928, zachycují kromě jeho rodiny také některé zbirožské občany. Část těchto fotografií se stala předlohou k vytvoření cyklu Slovanské epopeje.

Pár slov o Templářích

Řád templářských rytířů založil Hugo de Payns v r. 1120 v Jeruzalémě. Do českých zemí přišli templáři kolem roku 1232. Papež Klement V. vyslyšel požadavky francouzského krále Filipa o exkomunikaci templářů, a tak začalo v pátek ráno 13. 10. 1307 (odtud smolný pátek třináctého) rozsáhlé zatýkání templářů, a to nejen ve Francii, ale z nařízení papeže k němu mělo dojít v dalších zemích. Roku 1312 dle papežské buly Klementa V. byl řád oficiálně zrušen. Poslední velmistr řádu Templářů, Jakub z Molay, byl upálen roku 1314. Řád ale nezahynul a pokračuje až do dneška. Zámek Zbiroh je v současné době sídlem Templářského řádu

pro střední Evropu. Konají se zde pravidelně zasedání jejich Komend. Nejvyšším představitelem templářského řádu v Česku je majitel zámku pan Jaroslav Pácha. Hlavní sídlo řádu je v Itálii. Templáři položili základ **evropského bankovního systému**. Bohatý poutník uložil své finance na nejbližší templářské komendě a obdržel za ně bronzové kolečko – žeton, který nosil skrytý na krku. Na žetonu byla zakódována svěřená částka. Současně startovali poštovní holubi s heslem a popisem majitele, který se po cestě mohl ubytovat a stravovat na dalších komendách. V cíli své cesty pak žeton předložil na komendě, kde mu z částky odečetli to, co utratil po cestě, a zbytek mu vyplátili v hotovosti. Odečetli ovšem podíl (cenu za správu svěřeného majetku), což byl první bankovní poplatek v Evropě. Musel být povolený papežem, jinak by byl trestán jako lichva. K tomu musel poutník znát příslušné heslo a podobou odpovídat popisu, který na komendu přinesl ve vzkazu poštovní holub. Pokud se se žetonem představil zloděj, který neodpovídal údajům, byl bez milosti zabit. Na zámku je originál jediného celého bronzového žetonu ze 13. století, který templáři používali jako předchůdce dnešních kreditních karet.

Sejdeme-li ze zámku na opačnou stranu od města, můžeme navštívit **Muzeum požární ochrany Hasičského záchranného sboru České republiky**.

V bývalých kasárnách jsou dvě výcviková střediska pro 300 požárníků, muzeum hasičské techniky a logistické a skladové zázemí pražských hasičů. Jedná se o pětadvacetihektarový areál se 42 budovami, jehož vlastníkem je stát. Historii požární ochrany je věnována plocha 4500 metrů čtverečních se 130 kusy velké techniky, vstup do expozice je volný. Jediné muzeum profesionálních hasičů v ČR nabízí historickou i novodobou hasičskou techniku a výstroj od poloviny 18. století. První část expozice vás zavede až do poloviny 18. století, naleznete v ní stříkačky poháněné parním strojem či koňky. Druhá část expozice vás zavede do poloviny 20. století. Expozice je přístupná zdarma.

Nejstarším vystavovaným exponátem je zápražová ruční hasicí stříkačka z roku 1746, zapůjčená Sbohem dobrovolných hasičů obce Vejprty. Cenná je i parní stříkačka Čermáčky z roku 1903, zapůjčená HZS Ústeckého kraje, nebo CAS 25 Henychem z roku 1942, zapůjčený

J. Vaník Pod radyní 1943

SDH Tábor. Techniku z období **první republiky** reprezentuje především automobilová stříkačka na podvozku Škody 505 z roku 1924, zapůjčená městem Třeboň.

Dále následuje ukázka techniky z **období 2. poloviny 20. století**, kterou představují například automobilová stříkačka cisternová 16 na podvozcích Praga RN a Praga V3S, dopravní automobily Tatra 805, ale i další velice známá vozidla na podvozcích Tatra, Škoda 706, Avia a ZIL. Technickou zajímavostí je **požární robot**, který byl předurčen k manipulaci s tlakovými lahvemi v místech zasažených požárem, nebo znázorněný zásah hasičů u dopravní nehody. Za pozornost rozhodně stojí část expozice věnovaná leteckým zásahům hasičů. K vidění je vrtulník MI-2 a letoun Z 37 Čmelák.

Mezi unikátní exponáty se řadí požární tank SPOT 55, který je určen k likvidaci požárů ve složitých terénních podmínkách. Zájem upoutá červený hasičský žebřík zvaný **Máňa** z kultovního filmu Jak dostat tatínka do polepšovny. Jedná se o požární automobil značky Praga Grand Ebert z roku 1920. **Hasičské sbory** dobrovolníků na území dnešní České republiky začaly vznikat v polovině 19. století. Již v roce 1853 však existoval v Praze profesionální hasičský sbor. Hašení požárů leželo od 2. poloviny 19. století až do druhé světové války na dobrovolných hasičských sborech měst a obcí.

V této části Zbiroha-Švabíně fungoval od roku 1397 do roku 1952 pivovar. Je snaha objekt, který se dochoval v autentickém stavu z poloviny 16. století, zapsat jako kulturní památku.

Jaromír Hampel

Foto: Město a zámek Zbiroh,
P. Brodecký, E. Volková, J. Hampel

NA ZÁMKU LICHTENSTEIN SÍLA RYTÍŘSKÉHO ROMÁNU

Pokud někdy budete projíždět Německem a dostanete se do blízkosti průmyslové metropole Stuttgart nebo malebného univerzitního města Tübingen, tak si udělejte klidně i odbočku na zámek Lichtenstein.

Stojí to za to jak kvůli architektuře, expozici, tak i s ohledem na příběh vzniku zámku. Je zajímavé, že svůj vliv na tom má i mladý nadšený spisovatel a novinář Wilhelm Hauff (1802-1827).

„Můj pradědeček – Wilhelm, hrabě z Württemberku – se inspiroval románem Lichtenstein, jehož autorem byl právě Hauff. Nechal postavit zámecký areál na základech starého rytířského hradu,“ potvrzuje v brožurce, kterou dostávají turisté na Lichtensteinu, současný majitel zámku, Wilhelm Albert, vévoda z Urachu.

Zámek byl postaven v letech 1840-1842 v novogotickém stylu. Tyčí se na mohutné skále a bývá často označován jako „pohádkový“. Jméno dostal podle světlého kamene – Lichtenstein.

Pro časové porovnání: historický román Lichtenstein vyšel v roce 1826. Tehdy bylo spisovateli Hauffovi 24 let. Zemřel bohužel o pouhý rok později na tyfus. To byla škoda, protože byl velmi pilným autorem a mohl toho vydat mnohem více. Psal třeba i pohádky či novely. Řada jeho děl se později dočkala zfilmování – jako

příklad lze uvést němé filmy Muž na Měsíci, Othello, Hospoda ve Spessartu nebo Žebračka od svaté Marie.

Zfilmovány byly rovněž pohádky jako Trpaslík Nos, Labakan, Malý Muk a vznikly taktéž filmy Osvobození Fátimy, Klobouk, měsíc a láska či Chladné srdce.

Zbroj i červená kaple

„Zámek je vlastně takové vzdání holdu středověku,“ zmiňuje současný majitel Lichtensteinu. Do památky vstupujeme s průvodkyní po mostku (až do roku 1920 tu byl most padací). Během přibližně půlhodinové prohlídky uvidíme několik zajímavých místností. Patří mezi ně zbrojnice, kaple nebo „nálevna“ (Trinkstube).

Ve zbrojnici průvodkyně mimo jiné upozornila na vzácné brnění původního majitele zámku. „Hádejte, kolik váží?“ zeptala se a uslyšela odpovědi 100 a 20 kilo. „Ne. Je to právě něco mezi – 50 kilogramů,“ prozradila návštěvníkům.

Ve stejné místnosti stojí za zhlédnutí třeba i zbroj pro hochy ve věku 12 let, originální samurajský oděv nebo meč, kterým se ve středověku pasovalo na rytíře.

V zadní části zámku se nachází malá kaple s hodnotnými uměleckými díly a krásným stropem symbolizujícím modrou hvězdnou oblohu. Navíc je zde ještě jedno lákadlo: když tam zasvítí slunce, část kaple se díky červeným okenním tabulím zbarví do červena.

V „nálevně“ zaujme křišťálové sklo pocházející i z českých zemí, ovšem hlavní pozornost návštěvníků upoutá obří sklenice na šampaňské, měřící 193 centimetrů na výšku!

Hudebníci za mříží

Jako jídelna, taneční a konferenční místnost na Lichtensteinu sloužil rytířský sál. „Hudebníci stáli nahoře za tou mříží. Je tam menší galerie,“ ukázala průvodkyně. Povyprávěla například i o prvním württemberském vévodovi Eberhardovi, který mimo jiné založil významnou univerzitu v Tübingenu.

Také vysvětlila, proč je v zrcadle v sále předků díra od kulky (od 2. světové války), a upozornila i na obraz střelce z Lichtensteinu. „Všimněte si,

až budete procházet kolem něj, že bude svou kůži stále mířit na vás,“ řekla průvodkyně.

Pomníky i zkameněliny

Vstupné na zámek vychází v této sezóně na 12 eur (v přepočtu asi 310 korun), senioři platí 10 a děti 6 eur. Fotografovat uvnitř se nesmí. Na požádání jsme však jako novináři získali několik snímků z interiéru od správce zámku.

Po prohlídce jednotlivých komnat si pak ještě zajděte na procházku po areálu i okolním lese. Nejenže pohodlně dorazíte na pěkná vyhlídková místa, ale dostanete se i k restům někdejšího starého hradu Alt-Lichtenstein vybudovaného ve druhé polovině 12. století.

Cestou určitě neminete ani dva pomníky – první se sochou spisovatele Hauffa a druhý se zkamenělinami dávno vyhynulých amonitů a trilobitů. Přístupné jsou rovněž někdejší stáje nebo „kanónová“ věž.

Jaroslav Paclík

(autor je předsedou Syndikátu novinářů Vysočina)

DRUHÝ MUŽ KRÁLOVSTVÍ

S arcibiskupem Arnoštem z Pardubic jsem se seznámil již v osmi letech, když jsme se přestěhovali do Prahy do Voršílské ulice. Shlížel na mne z portálu nejstarší, stále využívané univerzitní koleje. Sledoval mne po téměř třicet let, než jsme se přestěhovali do Košíř.

Arnošt z Pardubic byl naším prvním arcibiskupem, patřil k nejvýznamnějším osobnostem českých středověkých dějin, byl blízký přítel, spolupracovník a rádce římského císaře a českého krále Karla IV.

Kdy se rodičům Adličce a Arnoštovi z Hostýně narodil budoucí arcibiskup Arnošt z Pardubic, není úplně jasné, v některých materiálech se totiž uvádí „kolem roku 1305“, ale dnes je převážně za datum narození považován „25. března 1297“. Arnoštův otec zastával úřad královského purkrabího v Kladsku, kde Arnošt vyrůstal se svými bratry – Bohušem (v dospělosti byl kanovníkem a proboštem ve Vratislavi a v Praze), Smilem (zdedil rodové panství Pardubice) a Vilémem (ten působil jako purkrabí v Červené Řečici, než zdedil po bratru Smilovi Pardubice).

V Kladsku, kde malý Arnošt vyrůstal, získal i své první vzdělání na farní škole Johanitů při kostele sv. Jana. Další vzdělávání čerpal na významné škole broumovských Benediktinů a následně na pražských školách. Vysokoškolská

studia zaměřená na právo a teologii jsou spojena s Itálií. Studoval na univerzitách v Padově a v Boloni, protože v Praze ještě univerzita nebyla. Tu založil Karel IV. s přispěním Arnošta v roce 1348.

Proč si Arnošt již v mládí vybral duchovní dráhu, svědčil na sklonku života listu, který předal opatovickému opatu Neplachovi s tím, že má být otevřen až po jeho smrti.

S italským čtrnáctiletým pobytem jsou spojeny jak Arnoštovo přátelství s budoucím českým králem a římským císařem Karlem IV., tak i první návštěva papežského Avignonu. Do Čech se Arnošt vrátil v roce 1339 a přijal kněžské svěcení. V biskupské kapitule u sv. Víta na Pražském hradě zastával funkci děkana. O čtyři roky později, po smrti pražského biskupa Jana z Dražic, byl zvolen jeho nástupcem. Volbu podporovali král Jan Lucemburský a markrabě moravský Karel. Ne všem se volba líbila, jak o tom napsal kronikář František Pražský. Nelíbil se nejen rychlý Arnoštův vzestup, tak ani světská podpora jeho volby. Stěžovali si dokonce u papeže Klimenta VI.

Malá odbočka – Karel IV. pocházel po otci Janu z dynastie Lucemburků a po matce Elišce z rodu Přemyslovců, pokřtěn byl jako Václav, jméno Karel přijal při biřmování po strýci a kmotrovi Karlu IV. Sličném, moravským markrabětem byl v letech 1333 až 1349, českým králem Karlem (I.) od roku 1346 a římským císařem Karlem IV. byl od roku 1355. Tehdy přijal přídomek Čtvrtý.

Za nemalého snažení obou Lucemburků rozhodl v roce 1344 papež Kliment VI. o zřízení arcibiskupství v Praze. Arcibiskupem jmenoval dosavadního pražského biskupa Arnošta z Pardubic. Papežovo rozhodnutí bylo oficiálně oznámeno jak biskupovi Arnoštovi, tak pražské kapitule, duchovenstvu a všem obyvatelům země. Současně papež udělil pražským arcibiskupům právo korunovat české krále. Korunovací českých králů dosud měli arcibiskupové v Mohuči. Současně papež vyzval všechny k podpoře nového arcibiskupství v Praze.

Není pochyb o tom, že zřízení arcibiskupství v Praze byla nejen pro naši zem, ale i pro středověkou Evropu ohromná politická událost.

Prvním významným krokem Arnošta v roce svého jmenování arcibiskupem bylo vysvěcení základního kamene katedrály sv. Víta, Václava a Vojtěcha. Vysvěcení se zúčastnil král Jan Lucemburský a markrabě moravský Karel. O této události podává svědectví kronikář Beneš Krabice z Weitmile. Katedrála bude stát na místě, kde kdysi stávala rotunda sv. Víta, pozdější trojlodní románská bazilika. Pozůstatky předchozích staveb se dochovaly v základech gotické katedrály.

O tři roky později, v září 1347, vedl arcibiskup Arnošt z Pardubic korunovační obřady, při nichž byli pomazáni Karel s manželkou Blankou na českého krále a českou královnu. V následujícím roce se Arnošt podílel na založení univerzity v Praze a stal se jejím prvním kancléřem.

Církevním zákoníkem vydaným v roce 1349 zavádí arcibiskup Arnošt z Pardubic jasná pravidla pro práci církevních institucí u nás, sjednocuje církevní život a s konečnou platností zakazuje užívání „ordály“ - tzv. boží soudu, založené na zkoušce žhavým železem nebo topením při dokazování viny či nevin. Označil je za pohanský zvyk. Navázal tak na Lateránský koncil z roku 1215. Zakládal kláštery augustiniánů, ke kterým měl blízko, například v Kladsku, Roudnici nad Labem, v Saské, Jaroměři či v Rokycanech. Nejen Arnoštovi bratři jsou spjati s Pardubicemi, ale především on sám byl považován za patrona města. Podílel se na budování hradu, nechal postavit chrám Zvěstování Panny Marie. Obyvatelé mu prokazovali poctu a hlásili se k němu i v dalších letech. Například po něm pojmenovali jeden ze zvonů nebo studentský spolek či v kostele sv. Bartoloměje je mu věnovaný mramorový reliéf od Františka Zuzky z roku 1940.

Úspěchy vlády Karla IV. jsou spojeny s jeho mimořádnými spolupracovníky, které si sám panovník vybíral. K těm nejvýznamnějším patřil arcibiskup Arnošt z Pardubic, který císaře doprovázel na jeho cestách nebo s jeho pověřením vedl diplomatické mise sám. Dokonce v nepřítomnosti krále Karla v letech 1354 a 1355, kdy panovník odjel na korunovací římským císařem do Říma, spravoval sám celou zemi.

Po smrti papeže Inocence VI. byl pražský ar-

cibiskup Arnošt z Pardubic kandidátem na hlavu katolické církve, ale protože byl „cizinec“, nebyl zvolen.

Arcibiskup Arnošt z Pardubic nebyl jen duchovní a diplomat, ale zajímal se o vzdělávání i umění, které podporoval. Převzal odpovědnost za rozvoj nové univerzity v Praze. K památkám, které finančně zajišťoval, dnes patří deskový obraz ze skládacího oltáře, kde klečí Arnošt z Pardubic před Pannou Marií s Jezulátkem. Obraz je známý jako Kladská Madona, dnes je v berlínském muzeu. V jižní kapli kladského mariánského kostela je dřevorezba, socha stojící Madony s Ježíškem a s ptáčkem, kterou nechal zhotovit. Zachovaly se i iluminované rukopisy, například v kapitulní knihovně sv. Víta graduál a v Národní knihovně orationale amnesty, které nechal Arnošt financovat. Na jeho žádost několik písařů opisovalo rukopisy určené pro kostely a kláštery. Ještě za svého života si Arnošt objednal náhrobní tumbu s tesanou figurou arcibiskupa se znakem jeho hodnosti a s ležícím lvem. Ta se ve fragmentech dochovala ve farním kostele Nanebevzetí Panny Marie v Kladsku. Opuková socha dovezená z Čech je pravděpodobně z dílny Petra Parléře. Poškozený náhrobek byl v roce 2017 restaurován na Fakultě restaurování v Pardubicích. V chóru tamního kostela je novodobá socha z bílého mramoru pořízená k 500. výročí arcibiskupovy smrti od Johanneše Jandy. Sám Arnošt byl zručný řezbář, má být autorem sošky Panny Marie Svatohorské, která údajně ronila slzy.

Arcibiskup Arnošt z Pardubic zemřel 30. června 1364 na svém zámku v Roudnici nad Labem. Výslovně si nepřál být pohřben ve svatovítské katedrále, ale ve farním kostele Nanebevzetí Panny Marie v Kladsku, v kostele, ve kterém, jak sám věřil, se uskutečnilo jeho duchovní zrození. Toto přesvědčení vyplynulo z listu, který nedlouho před svou smrtí svěřil opatu Neplachovi. V něm uvádí svoji vzpomínku z mládí. Vzpomíná, jak při zpěvu při nešporách odvrátila od něj z nelibosti nad jeho dosavadním způsobem světského života svou tvář soška Panny Marie stojící na oltáři. Dlouze a vroucně se pak k ní modlil, až se na něho Madona opět podívala. Od té doby pro něho byl nejdůležitější duchovní svět. Vysvětluje to také jeho podpora kultu Panny Marie.

Od úmrtí arcibiskupa Arnošta z Pardubic letos uplynulo 660 let.

Aleš Holub

KULTURA V PODĚBRADECH I. ČÁST

Kde a čím začít, když se chcete seznámit s městem, ve kterém jste poprvé?

Jiří z Poděbrad - Bohuslav Schnirch

Hned za mostem přes Labe jsme vjeli do centra Poděbrad na náměstí. Na jedné jeho straně jezdecká socha Jiřího z Poděbrad a za ní mohutný zámek, na straně druhé morový sloup a za ním radnice. Mezi tím hlavní křižovatka města, a přesto se doprava tudy vedená rázem zklidnila. Jsme v lázních, kde se dává přednost choděm, a to nejen na přechodech, ale i v ulicích, kde nejsou chodníky. Řidiči přibrzdí, počkají a netroubí nervózně jako jinde. Stačí si stoupnout ke kraji a chvíli počkat. Na semaforech v ulicích město opravdu šetrilo. A také vás neobklopují do nebe se vypínající budovy. Přes pět pater jsem jich našel jen pár. Ani jste si neuvědomili - kde se vzal, tu se vzal – první dojem, který na vás město udělalo. Jestli k vám hned na začátku „promluvil jeho skutečný duch“, poznáte po čase. Máte aspoň v průběhu pobytu

s čím porovnávat. Můj první dojem z Poděbrad – **poklid a vzájemná ohleduplnost.**

Informační centrum se přestěhovalo z radnice na nádraží, kde končí i většina dálkových autobusů. Nabízené mapky a letáky pomohou poznat historii i současnost, kulturu, přírodu a v případě Poděbrad samozřejmě jeho lázeňství.

Příjemné lázeňské město Poděbrady je známé nejen svojí specifikací na léčbu nemocí srdce a oběhového ústrojí a nověji i na rehabilitaci po operacích pohybového aparátu, ale také jako rodiště „husitského“ krále Jiřího z Poděbrad, panovníka, který jako první usiloval o utvoření mírového svazku evropských národů.

Souvislé osídlení vyvýšeného místa nad brodem přes řeku začalo, podle archeologických nálezů, již před pěti tisíci lety – od doby kamenné přes dobu bronzovou a železnou ke starší a mladší době římské okolo začátku našeho le-

topočtu, pak celým středověkem až po dnešek. A nebyla to jen samá idyla. O tom podávají svědectví jednotlivé expozice v Polabském muzeu, které sídlí v jedné z mála zachovalých historických budov města. Přes brod Labe vedla důležitá obchodní cesta z Prahy na Hradec Králové a dále až do Polska. Mezi lety 995-1262 na návrší stával přemyslovský knížecí statek. K němu se

Havířský kostelík

váže i první písemná zpráva z roku 1223, která jmenuje Hroznatu z Pardubic jako jeho majitele. Po smrti jeho dvou dědiců v roce 1262 získal statek jako odúmrtí český král Přemysl Otakar II. Ten nechal statek přebudovat na kamenný vodní hrad. Současně s ním dal vystavět i gotický kostel Povýšení svatého Kříže.

Největšího rozkvětu dosáhl panství za pánů z Kunštátu a Poděbrad. Ti Poděbrady vlastnili v letech 1347-1495. Přebudovali nejen hrad, ale v jeho sousedství založili nové městečko s velkým náměstím a zbudovali i nové hradby. Ty pomohly hradu odolat třem obléháním v letech 1402, 1420 a 1426. Vybudovali i Sánský

kanál a tím položili základ poděbradské rybníční soustavy. Současně v okolí založili několik nových vesnic, které jsou dnes součástí města Poděbrady. Nejznámějším členem rodu pánů z Poděbrad je Jiří, korunovaný v roce 1458 na českého krále. Jeho synové povýšili Poděbrady v roce 1472 na město a udělili mu mnohá práva a městský znak. Hynek z Poděbrad byl v roce 1495 podvodně o panství připraven ve prospěch Vladislava Jagellonského. Smutnou událostí hned následujícího roku 1496 byla poprava vůdců povstání kutnohorských havířů. Na místě popravy deseti havířů z třinácti dnes stojí barokní kostelík a zvonička. Poslední tři odsouzení byli převezeni k popravě na Krivoklátsko, protože tehdejší zákony neumožňovaly na jednom místě popravit více než deset osob. Popravu tehdy řídil hejtman poděbradského hradu Oňka Kamenický z Topic. Poděbradské panství až do roku 1839 spravovala královská komora.

Prízeň Ferdinanda I. Habsburského v 16. století přinesla poděbradskému panství novou prosperitu. Nechal italskými staviteli přestavět hrad na renesanční zámek, vybudoval oboru pro chov daňků, zřídil bažantnici. Přestavba zámku byla ale dokončena až v roce 1582 za Rudolfa II. Pohromou pro Poděbrady byla, tak jako pro celou naši zem, třicetiletá válka. Město bylo vyplněno několik dní po bitvě na Bílé hoře. V Poděbradech se střídala vojska švédská a saská, ale o nic lepší to nebylo ani za pobytu císařských vojáků. Ztratila se nebo byla zničena většina dosavadních písemností vztahujících se k městu. Ještě do konce století, v roce 1681, Poděbrady i s předměstími kompletně vyhořely, zkáze se vyhnul jen zámek. Obdobně velký požár město poprvé zničil již v roce 1453 a další roku 1832. Poděbradské panství mělo až do poloviny 18. století spíše zemědělský charakter. Marie Terezie v zámku nejen několikrát pobývala, ale dala jej v letech 1754-1756 barokně přestavět. Počátkem 19. století se Poděbrady staly důležitou křižovatkou císařských silnic. S tím souvisela i přestavba mostu přes Labe. Řetězový most z roku 1844 nahradil v roce 1880 most železný. Ten současný, železobetonový z roku 1952, byl v roce 2008 rozšířen. Jeho vozovka pokračuje na Prahu po původním protizáplavovém kamenném mostě dlouhém skoro kilometr, postaveném v roce 1831.

Od královské komory poděbradské koupil panství v roce 1839 vídeňský bankéř Jiří Sina.

Trvale v Poděbradech žila až jeho vnučka Charicléa Ypsilanti s manželem, bavorským knížetem Arnoštem Filipem Hohenlohe ze Schillingfürstu. Ti stojí za objevením a prvním využitím uhličitě minerální vody, která město změnila k nepoznání. V roce 1905 na nádvoří jejich zámku nalezl za pomoci proutku německý hrabě Karel Bülow z Bothkampu silný pramen železité vody. V roce 1907 už byly navrženy prameny-Bülowův, Hohenlohe a Chariclé a následující rok 5. června vysvětil královéhradecký biskup Doubrava budovu Knížecích lázní. Ty od knížete Hohenloheho v roce 1910 odkoupilo město. V průběhu let byla navržena další zřídla, například v roce 1930 jich bylo již 16, později ke třiceti, ale v současnosti se využívá jen šest z nich. Objevení pramenů si vyžadovalo i nový ráz města, města lázeňského, který mu dal architekt a urbanista František Janda, a to v tehdejší secesní slohu. Sám je například autorem Zimních lázní postavených v roce 1912 s bazénem, který byl v roce 1926 upraven již v dozívající secesi. Od něj je také kolonáda s koncertním pavilonem postavená v parku. Dalšími architekty a umělci, kteří se na budování Poděbrad podíleli, byli Josef Fanta, architekt, který postavil dvě nepřehlédnutelné vily - Oberreignerovu s novorenesančními i secesními prvky a Kouřimku v geometrické secesi. Je i autorem hřbitova v poděbradské čtvrti Kluk, kde jsou mimo jiné i reliéfy Františka Bílka nebo piskovcový náhrobek od Bohuslava Schnircha. Edmund Chaurý je architektem novorenesanční radnice, postavené v letech 1905-1906. V ulicích kolem promenádního parku je mnoho přízemních i jednopatrových secesních vilek. Po první světové válce lázně od města převzala nově vzniklá akciová společnost. Významnými lázněmi se Poděbrady staly zásluhou pražského kardiologa profesora dr. Václava Libenského, specialisty na léčbu nemoci srdce a oběhového ústrojí. Plán dalšího rozvoje Poděbrad vypracoval v roce 1924 opět František Janda. Rozšířil lázeňský park až k železniční stanici, kterou navrhl architekt Vojtěch Krch v roce 1920 jako první funkcionalistickou budovu ve městě. Další významnou funkcionalistickou stavbou je Zemědělská škola postavená v letech 1926-1927 podle návrhu pardubického architekta Vojtěcha Kerharta jn. Ten je autorem i budovy České spořitelny a Libenského kolonády s fontánou. Z let 1939-1940 je rodinná

funkcionalistická vila Šoltových od architekta Jaroslava Kostky. V ulici běžných rodinných přízemních vilek překvapí barokní jednoposchodová vila. Je to ale jen iluze, jde o novobarokní stavbu asi z roku 1932 od stavitele Václava Kocha, tehdejšího starosty.

Na jedné straně stavby a jejich architekti, ale vila, dnes známá jako Dostálka, utopená v zarostlé zahradě, je významná především svými obyvateli. Nechal si ji postavit ředitel cukrovaru Leopold Dostál s manželkou Marií Horskou, herečkou Prozatímního divadla v Praze. Z jejich 11 dětí vynikli spisovatel Adolf Dostál (1873-1939), herečka, národní umělkyně Leopolda Dostálová (1879-1972), režisér a herec Karel Dostál (1884-1966), malířka a návrhářka Hana Dostálová (1890-1981) a Václav Dostál (1888-1915), zeť francouzského bohemisty Ernsta Denice. Václav Dostál padl jako nadporučík legendární rotý Nazdar na bojišti I. světové války. Po Ernstu Denisovi bylo v roce 1919 pojmenováno novorenesanční nádraží, přejmenované (1953) na Praha Těšnov, které bylo po sto letech služby v roce 1985 zbořeno. Vilu od Dostálových koupil kolem roku 1913 architekt Kamil Hilbert, poslední stavitel chrámu sv. Víta v Praze. Je sympatické, že i nová výstavba má vilový charakter.

Poděbrady jsou především lázeňským městem, ale v městě bývalo mnoho různých živností a výroben. K významným patřily cukrovar, jatka, sklárna, pivovar, elektrárna a další. Dnes se průmysl a výroba soustřeďuje kolem železnice, tedy dál od lázeňské oblasti. Patří k nim například strojírenský, elektrotechnický, potravinářský a dřevařský průmysl, nejznámější jsou asi sklárny Bohemia s tradicí českého broušeného křišťálu již od počátku 18. století. Převážnou část svých výrobků sklárna vyváží do mnoha zemí světa. Má i vlastní prodejnu u promenádního parku a zájemcům umožňuje na požádání prohlídku svých provozů.

Po měsíčním pobytu mohu potvrdit, že můj první dojem - **poklid a vzájemná ohleduplnost** - byl správný a navíc to mohu rozšířit i na příjemnou lázeňskou péči.

Příště si projdeme Poděbrady jako lázeňští hosté s oplatkou v ruce, navštívíme parky a otevřená prostranství, prohlédneme si sochy, reliéfy a pamětní desky, připomínající významné osobnosti, které město navštívily nebo zde dlouhodobě žily či se tu narodily.

Aleš Holub

KULTURA V PODĚBRADECH II. ČÁST

Dnešní lázeňské město Poděbrady jsme zatím poznávali v průběhu jeho vývoje, jak se v čase měnilo a rozrůstalo. Nyní se jím budeme procházet jako správní lázeňští hosté s oplatkou v ruce. Každý si může podle chuti vybrat. Nebudeme spěchat, projdeme se nejen parky, ale mnoha dalšími místy spojenými s místní kulturou a zajímavými vzpomínkami.

Galerie Ludvíka Kuby

Kultura v Poděbrazech je, tak jako všude, na jedné straně „živá - proměnlivá“, na druhé „stálá - neměnná“. Tu proměnlivou najdete na plakátech, které zvou na dnešní události, zítra je nové plakáty už neuvádějí, ale nabízejí nové možnosti, které pozítří nahradí opět jinými. Máte tak možnost ji poznat, nebo oželeť. Ta proměnlivá, to jsou divadelní představení, koncerty, krátkodobé výstavy, promítání filmů apod. Můžeme je navštívit například v Divadle na Kovárně, v átriu Letních lázní, v Kulturním centru nebo v knihovně na Staré radnici. Komornější akce nabízejí také lázeňské domy svým hostům.

My se budeme věnovat spíše té „stálé“, kterou najdeme kolem sebe v parcích, na volných prostranstvích nebo na fasádách domů. Prohlédneme si sochy, reliéfy, sgrafita a pamětní desky, připomínající významné osobnosti, které město navštívily nebo zde dlouhodobě žily či se tu narodily. Všimneme si jen některých z nich,

Jiří z Poděbrad - Bohuslav Schnirch

protože jen plastik je prý přes sto.

Začneme samozřejmě na náměstí Jiřího z Poděbrad, kde stojí na mohutném podstavci jezdecká socha českého krále Jiřího z Poděbrad

– „husitského krále“, který jako první usiloval o vytvoření mírového svazu evropských národů. Autorem plastiky je Bohuslav Schnirch. Nejprve ji představil na Jubilejní a národopisné výstavě v Praze roku 1895. Slavnostně bylo dílo odhaleno o rok později v Poděbradech. Socha není odlitá, tak jako mnohé podobné, ale je sestavená z vytepaných měděných plátů, které jsou upevněny na nosnou ocelovou kostru. Přestože se to nezdá, je jezdecká socha dvojnásobkem životní velikosti. V pomníku je uložena i prst připomínající bitvu u Zborova v roce 1917. Na opačné straně náměstí je Mariánský sloup, ten souvisí s morovou epidemií, která město sužovala v roce 1714. Jde o sousoší pocházející z roku 1765. Na vrcholu sloupu stojí Matka Boží a patu sloupu obklopují čtyři světci – sv. Václav, Vojtěch, Prokop a Florián. Dílo je připisováno poděbradskému baroknímu sochaři Josefu Bergmanovi. Tak úplně volně přístupná není bronzová plastika Rybáře s delfínem. Ta stojí v átriu radnice. Je z roku 1926, jejím autorem je architekt Vladimír Drahoňovský. Busta Franze Kafky od akademického sochaře Jana Pichla je umístěna na domě, kde žila spisovatelova matka Julie Kafková (roz. Löwy). Proto Franz Kafka v domě často pobýval. Na Staré radnici, kde dnes sídlí městská knihovna, jsou dvě pamětní desky, jedna je věnovaná Janu Husovi, připomínající „otce české reformace“, druhá je věnována básniku a dramatikovi Františku Turinskému, který se v domě narodil roku 1797. Jejím autorem je Bohuslav Schnirch, který je zastoupen v Poděbradech ještě několika dalšími díly.

Opustíme náměstí krátkou ulicí a vstoupíme do Lázeňského parku. Na jeho začátku stojí kopie sochy Tomáše Garrigue Masaryka od akad. sochaře Otto Gutfreunda. V parku je ještě dalších jedenáct soch a zajímavostí, ale než k nim zamíříme, uděláme malou odbočku, a to proto, abychom si přečetli pamětní desku na Letních lázních – „Arnošt Filip Hohenlohe von Schllingsfürs (5.6.1853-25.12.1915), majitel poděbradského panství, se rozhodujícím způsobem zasloužil o vznik poděbradských lázní“... Vraťme se do parku, kde nás přivítá nepřehlédnutelný, až sochařsky upravený secesní Eliščin pramen. Po pár krocích jsou dvě busty našich významných hudebních skladatelů, jimi jsou Antonín Dvořák od sochaře Jana Pichla a Bedřich Smetana od sochaře Josefa Wagnera. Bedřicha Smetanu si letos připomínáme v rámci

T. G. Masaryk - Otto Gutfreund

Roku české hudby hned nadvakrát, od jeho narození uplynulo již dvě stě let a 140 od jeho smrti. Sochař Břetislav Benda je zastoupen v parku také několika sochami, tou první je Matěřská láska, druhou Po koupeli, ta stojí vedle Květinových hodin. Dalšími jeho díly jsou Léda s labutí a Žena s osuškou. Květinové hodiny již přičítají další čas k osmi stům letům, k výročí, jež před nedávnem Poděbrady oslavovaly. Z druhé strany hodin stojí od roku 2006 Tři srdce od poděbradského sochaře Milana Exnera. Pěšinky v parku nás zavedou například k nápadné bronzové plastice Ztracený ráj od sochaře Jakuba Obrovského z roku 1929 nebo k Malé tanečnici od sochaře Jana Hány (1958) či další bronzové soše Na vlnách od sochaře Jiřího Bimy (1982) a ke Klečící dívce od sochaře Otto Sukopa. V upraveném Lázeňském parku stojí secesní budova lázní s kongresovým centrem a Libenského kolonáda s fontánou. Při procházce jsme si všimli několika soch umístěných mezi keři. Park končí u nádraží, futuristické stavby architekta Vojtěcha Krcha s řadou barevných vitráží Rudolfa Gajdoše z roku 1960. V jejím vestibulu je plastika Elektrifikace železnice, dílo sochaře Jana Kodeta. Dále je zde Informační centrum a jedna galerijní prodejna.

Cestou do dalšího parku najdeme v Jiráskově ulici Misionářský kříž z roku 1886, ten připomíná katolickou řeholní kongregaci. Nedaleko od něj v parku stojí socha sedícího Jana Evangelisty Purkyně od Oskara Kozáka a Jaroslava Štrunce z roku 1960. Dále je zde pískovcový pomník lékaře MUDr. Františka Boučka s plakétou sochaře Bohuslava Schnircha. Pozornost upoutá sousoší Vítězství práce. Vzhled pískovcové plastiky klame svým rokem vzniku, není z 50. let, ale z 30. let. Jejím autorem je Václav Nejtka.

Pomalu se obloukem vracíme na začátek naší procházky po „stálých“ kulturních památkách v Poděbradech. Na náměstí Anežky České, v blízkosti proboštského kostela Povýšení sv. Kříže, stojí socha sv. Václava od pražského sochaře a kameníka Josefa Šejbala, ta je z roku 1884. Zajímavou plastikou je socha sv. Anežky České, která byla blahoslavená v roce 1874 a svatořečená v roce 1989 papežem Janem Pavlem II. Ve spolupráci s Národním muzeem v Praze ji podle originálu ze 13. století vytvořila sochařka MgA. Zuzana Čížková. Ta je i autorkou Památníku Ludvíka Kuby, který se v Poděbradech narodil. Na jeho rodném domě je pamětní deska a malířovu bustu najdeme na jeho hrobě v Poděbradech Klukách.

Viděli jsme a měli jsme samozřejmě další plastiky, pomníčky a pamětní desky, které připomínají i smutnější události. Například ve sklárně Bohemia mají pamětní desku připomínající skláře, kteří za války zahynuli, nebo pomníček věnovaný Karlu Hamplovi, skautu zastřelenému 9. května 1945, který stojí u Letních lázní. V zámeckém areálu je pamětní deska Milana Paumera, člena odbojové skupiny Mašinů, i Památník obětem fašismu od sochaře Karla Lidického z roku 1948.

Když už jsme zavítali do zámeckého areálu, najdeme zde pamětní desku s bronzovým portrétem německého hraběte Karel Bülow z Bothkampu, který v roce 1905 pomocí proutku našel silný pramen leželezité vody, a tak odstartoval lázeňskou kariéru Poděbrad podporovanou rodinou Hohenlohenů.

Na bílých kovových plakétách město Poděbrady připomíná další zajímavosti, například na zámku má jedna z nich číslo 15 a titulku: Básník všech zamilovaných. Ta je věnována knížeti Hynku z Poděbrad, autoru renesanční milostné poezie, prvnímu překladateli Boccacciova Dekameronu. Hynek, syn krále Jiřího z Poděbrad, žil na zámku v letech 1452–1492.

Neměli bychom opomenout ani významné kulturní památky na druhé straně Labe. Tou první hned za mostem je socha sv. Jana Nepomuckého. Původní od poděbradského sochaře Josefa Bergmana z roku 1761 je dnes nahrazena kopií z roku 2011. Na protilehlé straně pod

sv. Jan Nepomucký - Josef Bergman

silnicí je již z dálky vidět sloup Panny Marie Svatohorské, vztyčený za odvrácení nebezpečí hroziícího městu od procházející poražené armády pruského krále Fridricha v bitvě u Kolína v roce 1757. Dále se kolem zvonice a Havířského kostelíka dostaneme do Poděbrad Kluk, kde je hřbitov navržený architektem Josefem Fantou se zajímavou severní zdí. Zeď členěná slepými arkádami je zdobená reliéfními medailony od sochaře Františka Bílka. Hřbitov s kovanou bránou a smuteční síní byl budován v letech 1902–1903. Na hřbitově najdeme několik významných náhrobků, například v jeho ústřední části je pískovcový náhrobek Aničky Birnbaumové (1875–1877) od Bohuslava Schnircha. Jsou zde pohřbeni například již zmíněný Ludvík Kuba nebo spisovatelé Bohumil Říha a Jan Zábrana, je zde i hrob Jindřicha Foglara, otce spisovatele Jaroslava Foglara.

Je čas se vrátit na náměstí Jiřího z Poděbrad, kde jsme naši procházku zahájili, a rozloučit se s českým králem večerně osvětleným.

Aleš Holub

TURISTICKOU SEZONU JSME ZAČALI VE ZBIROHU

Město Zbiroh se rozkládá 62km od Prahy na rozhraní brdských lesů a chráněné krajinné oblasti Křivoklátsko. Žije zde 2500 obyvatel. Dominantou města je zámek na kopci nad městem.

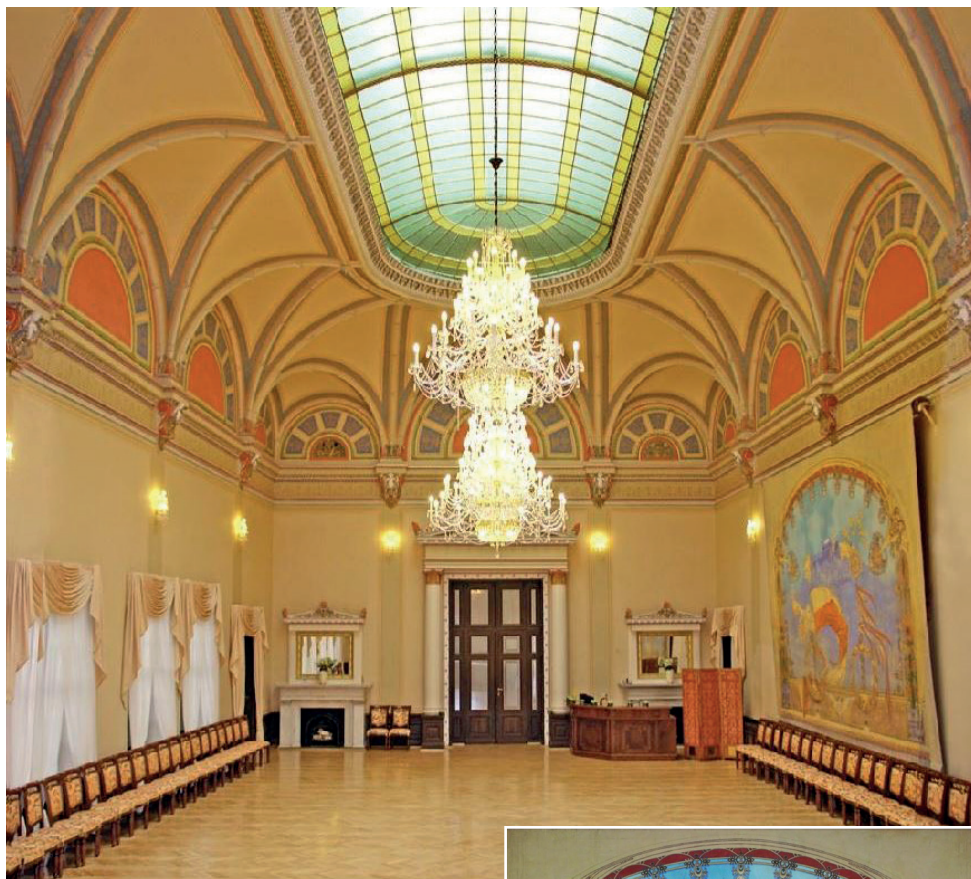

Dnešní zámek vznikl z hradu, který byl založen Břetislavem ze Zbirohu z rodu Sulislavců před rokem 1230. Dalšími vlastníky byli Drslavicové, král Přemysl Otakar II., Rožmberkové, císař Zikmund, Kolovratové, Lobkovicové. Roku 1594 se stává majetkem císaře Rudolfa II, který ho dal přestavět na renesanční zámek. Protože jej vlastnili tři císařové Karel IV., Zikmund a Rudolf II. je nazýván jako „zámek tří císařů“. V roce 1868 jej zakoupil podnikatel baron Strousberg, který zámek v letech 1869 až 1870 přestavěl podle projektu architekta Augusta Ortha do novorenesanční podoby. Na přestavbě pracovalo 1500 dělníků dnem i nocí, aby stihli přestavbu za rok. Strousberg se stal obětí podnikatelských intrik rodiny Rotschildů, kterým se podařilo podplatit v r. 1875 jeho sekretáře. Ten jim prozradil, že Strousberg jede do Ruska s velkým úplatkem, aby dostal zakázku na výstavbu tamních železnic. Na schůzku vtrhla carská policie a barona uvěznila na dva roky. Ten pak nemohl řídit své podniky, které šly do konkurzu. Zakázky v Rusku získali Rotschildové. V roce 1879

nádvoří zámku

po Strousbergově bankrotu prázdný zámek koupili Colloredo-Mansfeldové. V letech 1943 až 1945 byl zámek sídlem štábu SS. Poté se areál stal majetkem Československého státu a byl využíván armádou. Byl zde radiotechnický pluk, bulžnicková skála, na níž zámek leží odráží radiový signál jako veliký přírodní zesilovač. Pluk měl k dispozici radar Tamara. V té době mohla veřejnost navštívit zámek pouze jednou v roce při příležitosti oslav osvobození od fašismu. Po roce 1989 zámek získalo město Zbiroh, které jej v roce 2004 prodalo Jaroslavu Páchovi. Zámek obklopuje rozlehlý krajinářský park.

Múchův sál

Prohlídka zámku

Návštěvníci si mohou vybrat ze tří prohlídkových okruhů:

Zámecký okruh Prohlídka interiérů zámecské části objektu zahrnuje dobově laděné místnosti podle historických období, ukázky náleží z hradní studny, Strousbergův salonek. Historii zednářství představuje Zednářský salonek s ceremoniálními předměty, Secesní salonek je dekorovaný tvorbou Alfonse Muchy. Výklad historie zdejšího místa je obohacen také o **historii templářského řádu** s některými zcela unikátními exponáty. Templáři měli první komendu v Praze u Juditina mostu. Nakonec navštívíte nádherný monumentální Múchův sál, kde Alfons Mucha, velmistr Svobodných zednářů, namaloval své nejznáměj-

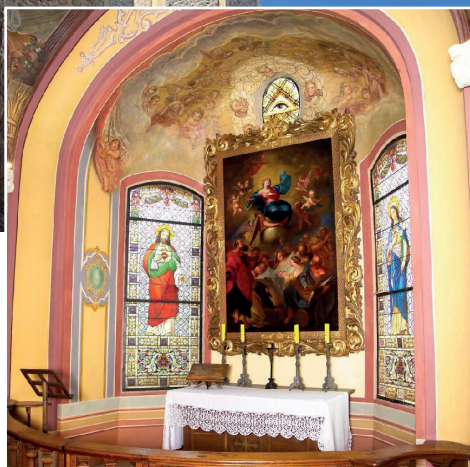
Opona ze sokolovny

ší dílo „Slovanskou epopej“. Je zde vystavena opona pro místní Sokolovnu, kterou Mucha namaloval roku 1924 jako poděkování za bezplatné pózování sokolů při malbě Slovanské epopeje. Opona byla v roce 1997 prohlášena MK ČR za kulturní památku.

Hradní kaple

Hradní okruh zahrnuje prostory původního středověkého hradu. Je zde jedna z nejstarších **hradních kaplí** na našem území s původními gotickými freskami v její nejstarší části. K původně jednolodní gotické stavbě s románskými prvky ze 13. století, byly v baroku přistavěny další dvě lodě. Proto je kaple Nanebevzetí Panny Marie širší než delší. V roce 1470 v kapli papežský legát proklel krále Jiřího z Poděbrad. Dnes se v ní kromě bohoslužeb konají svatby a křty, a pasování českých templářských rytířů. Z hlásné věže z 13. století stojící na jaspisové skále (je 12m vysoká) je rozhled na okolní lesnatou krajinu. Je to nejstarší samostatně stojící hlásná věž v ČR. Po bitvě

Hradní kaple

na Bílé hoře (1620) bylo v ní vězněno šest českých pánů. V bulízníkové skále je do hloubky 163 metrů vydolovaná **druhá** nejhlubší **hradní studna** v Evropě. Navštívíte **podzemní kobku** a ermitáž, která je nechvalně proslulá tajnými rituály nacistické armády.

Strousberg, salon

Okruh Karla IV zavede Vás do doby vlády Lucemburské dynastie. Hrad Zbiroh byl v držení Lucemburků od roku 1333 do roku 1437. Po svém návratu z Itálie jej vykoupil 17letý králevic a markrabě moravský Karel IV. Na hradě také několikrát pobýval se svou první manželkou Blankou z Valois. Pro výhodnou polohu hradu u císařské cesty Via Carolina z Prahy do Bavor jej využíval při svých diplomatických cestách. Díky spolupráci se Západočeským

muzeem v Plzni je v expozici zapůjčena i řada významných děl z tohoto muzea. **Výstava fotografií** V malé galerii zámeckého šenku je unikátní výstava fotografií Alfonse Muchy. Fotografie, které Alfons Mucha vytvořil během svého pobytu na zbirožském zámku v letech 1910–1928 zachycují, kromě jeho rodiny, také některé zbirožské občany. Část těchto fotografií se stala předlohou k vytvoření cyklu Slovan-ské epopeje.

A. Mucha při práci

Muchův salonek

Jezdec - Templář

Pár slov o Templářích

Řád templářských rytířů založil Hugo de Payns v r. 1120 v Jeruzalémě. Do českých zemí přišli templáři kolem roku 1232. Papež Klement V. vyslyšel požadavky francouzského krále Filipa o exkomunikaci templářů, a tak začalo v pátek ráno 13. 10. 1307 (odtud smolný pátek třináctého) rozsáhlé zatýkání templářů. Nejen ve Francii, ale z nařízení papeže k němu mělo dojít v dalších zemích. Roku 1312 dle papežské buly Klementa V. byl řád oficiálně zrušen. Poslední velmistr řádu Templářů, Jakub z Molay, byl upálen roku 1314. Řád ale nezankl a pokračuje až do dneška. Zámek Zbiroh je v současné době sídlem Templářského řádu pro střední Evropu. Konají se zde pravidelně zasedání jejich Komend. Nejvyšším představitelem templářského řádu v Česku je majitel zámku pan Jaroslav Pácha. Hlavní sídlo řádu je v Itálii. Templáři položili základ **evropského bankovního systému**. Bohatý poutník uložil své finance na nejbližší templářské komendě a obdržel za ně bronzové kolečko – žeton, který nosil skrytý na krku. Na žetonu byla zakódována svěřená částka. Současně startovali poštovní holubi s heslem a popisem majitele,

který se po cestě mohl ubytovat a stravovat na dalších komendách. V cíli své cesty pak žeton předložil na komendě, kde mu z částky odečetli to, co utratil po cestě a zbytek mu vyplátili v hotovosti. Odečetli ovšem podíl (cenu za správu svěřeného majetku), což byl první bankovní poplatek v Evropě. Musel být povolený papežem, jinak by byl trestán jako lichva. K tomu musel poutník znát příslušné heslo a podobou odpovídat popisu, který na komendu přinesl ve vzkazu poštovní holub. Pokud se se žetonem představil zloděj, který neodpovídal údajům, byl bez milosti zabít. Na zámku je originál jediného celého bronzového žetonu ze 13. století, který templáři používali jako předchůdce dnešních kreditních karet.

Sejdeme-li ze zámku na opačnou stranu od města můžeme navštívit **Muzeum požární ochrany Hasičského záchranného sboru České republiky**.

V bývalých kasárnách jsou dvě výcviková střediska pro 300 požárníků, muzeum hasičské techniky a logistické a skladové zázemí pražských hasičů. Jedná se o pětadvacetihektarový areál se 42 budovami, jehož vlastníkem je stát. Historii požární ochrany je věnována plocha 4500 metrů čtverečních s 130 kusy velké techniky, vstup do expozice je volný. Jediné muzeum, profesionálních hasičů v ČR nabízí historickou i novodobou hasičskou techniku a výstroj od poloviny 18. století. První část expozice vás zavede až do poloviny 18. století, naleznete v ní stříkačky poháněné parním strojem či koňky. Druhá část expozice vás zavede do poloviny 20. století. Expozice, je přístupná zdarma.

Nejstarším vystavovaným exponátem je záprahová ruční hasičí stříkačka z roku 1746, zapůjčená Sborem dobrovolných hasičů obce Vejprty. Cenná je i parní stříkačka Čermáčky z roku 1903 zapůjčená HZS Ústeckého kraje nebo CAS 25 Henychem z roku 1942, zapůjčený SDH Tábor. Techniku z období **první republiky** reprezentuje především automobilová stříkačka na podvozku Škody 505 z roku 1924, zapůjčená Městem Třeboň.

Dále následuje ukázka techniky z **období 2. poloviny 20. století**, kterou představují například automobilová stříkačka cisternová 16 na podvozcích Praga RN a Praga V3S, dopravní automobily Tatra 805, ale i další velice známá

vozidla na podvozcích Tatra, Škoda 706, Avia a ZIL. Technickou zajímavostí je **požární robot**, který byl předurčen k manipulaci s tlakovými lahvemi v místech zasažených požárem nebo znázorněný zásah hasičů u dopravní nehody. Za pozornost rozhodně stojí část expozice věnovaná leteckým zásahům hasičů. K vidění je vrtulník MI-2 a letoun Z 37 Čmelák.

Mezi unikátní exponáty se řadí požární tank SPOT 55, který je určen k likvidaci požárů ve složitých terénních podmínkách. Zájem upoutá červený hasičský žebřík zvaný **Máňa**, z kultovního filmu Jak dostat tatínka do polepšovny. Jedná se o požární automobil značky Praga Grand Ebert z roku 1920. **Hasičské sbory** dobrovolníků na území dnešní České republiky začaly vznikat v polovině 19. století. Již v roce 1853 však existoval v Praze profesionální hasičský sbor. Hašení požárů leželo od 2. poloviny 19. století až do druhé světové války na dobrovolných hasičských sborech měst a obcí.

V této části Zbiroha-Švabíně fungoval od roku 1397 do roku 1952 pivovar, je snaha objekt, který se dochoval v autentickém stavu z poloviny 16. století, zapsat jako kulturní památku.

Jaromír Hampl

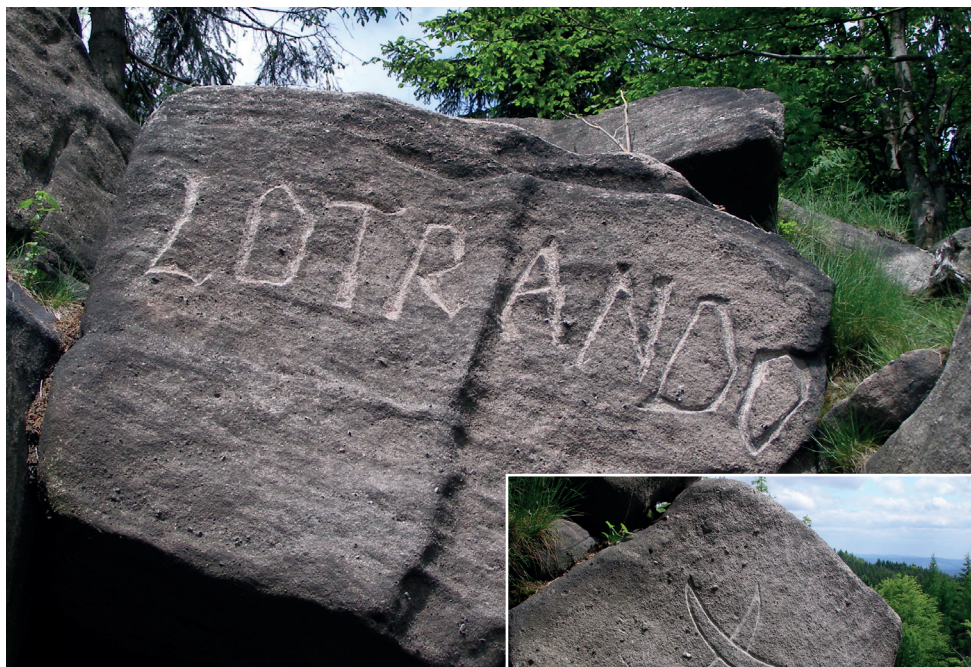
Foto: Město a zámek Zbiroh,
P. Brodecký, E. Volková, J. Hampl

NA KAŽDÝM ŠPROCHU JE PRAVDY TROCHU ANEB O LOUPEŽNÍCÍCH TROCHU JINAK

Každý kraj má svá tajemná místa, o kterých se vypráví pohádky báje, pověsti. Některé mají podklad ve skutečné události. Tyto události sice dávno vymizely z povědomí lidí, ale stále žijí v bájích a pověstech.

Není snad člověka, který nečetl, nebo nezná, *Loupežnickou pohádku* od Karla Čapka. O strašném loupežníku Lotrandovi, který na Jestřebích horách mordoval pocestné, okrádal kupce o peníze, plátno a vzácné koření. Úryvek pro oživení paměti, je z Čapkovy *Druhé loupežnické pohádky*:

..... Je tomu už náramně dávno, tak dávno, že ani nebožtík starý Zelinka, dej mu Pánbůh věčnou slávu, si na to nepamatoval, a ten přece se pamatoval i na mého nebožtíka tlustého pradědečka. Tak tedy je tomu nesmírně dávno, co na horách Brendách panoval slavný a zlý loupežník Lotrando, mordýr za všech nejukrutnější, se svými jednadvaceti pacholky, padesáti zloději, třiceti zlodějíčky a dvěma sty pomocníky, pašeráky a přechovávači. Tak ten Lotrando vám číhal u silnice třeba k Poříčí nebo ke Kostelci nebo i k Hronovu, až kolem pojede nějaký ten forman, kupec, žid nebo rytíř na koni. Pak na něj vystoup, zařval a obral ho o všechno, a to ještě ten potrefený mohl být rád, že ho Lotrando nezapíchl, nezastřelil nebo nepověsil na stromě. Takový vrahoun a nelida byl ten Lotrando..... Takto popisuje Čapek strašného Lotranda.

Sluj loupežníka Lotranda. Foto: KN

Karel Čapek se zmiňuje ještě o jednom „loupežníku“, spíš prohnaném pláteníku, který se mladému Lotrandovi představil jako „kolegáček – krvavý Čepelka z Kostelce“.

Na připomenutí onoho strašného mordýře a loupežníka, pořádá odbor turistiky z Malých Svatoňovic od roku 1970, turistický pochod „Krvavý Čepelka“. Kde se ale vzala ona známá Lotrandova sluj poblíž Žaltmanu?

Tuto „sluj“ si vyhlédli, tehdy ještě náctiletí, malosvatoňovičtí „loupežníci“ Radek Urban, Vlastimil Urban... ke svým čundráckým začátkům.

V této sluji opravdu několik let (5-6) loupežníci přebývali, ale jen jednou do roka a to právě při turistickém pochodu. Onen strašný loupežník se nejmenoval Lotrando, Saltman, Caltman, Sandtman ani Žalman, ale Oskar Šejtr a jeho loupežnická čeládka - Ruda Šrejtr, Jiří Tyšler – „Dróba“ a Ladislav Hebelka. Tito „loupežníci“ měli opravdový loupežnický klobouk a loupežnické bambitky (zapůjčené od malosvatoňovických ochotníků). Co lidská paměť sahá, není známo, že by tato loupežnická čeládka někoho okradla nebo zamordovala. Ví se jen to, že při zmíněném pochodu obírali děti o groš a za ten jim nabrali z koflíku, zavěšeného nad ohněm na řetěze, poctivou naběračku výborného loupežnického guláše. To už je ale taky dávno. Dnes tuto zašlou slávu „Lotrandovy“ sluje připomíná jen do skály vytesaný nápis „LOTRANDO“, spolu s bambitkou a zkříženými loupežnickými tesáky. Tuto bambitku a nápis vytesal bývalý dlouholetý malosvatoňovický starosta, kronikář a malíř p. Josef Kašpar, původním povoláním strojevedoucí ČSD. Kde se vzal řetěz zavěšený nad dávno vyhaslým ohništěm? Pochází z IDA stoly, v havířské hantýrce zvaný „galuska“ a na šachtě sloužil k propojování důlních vozů.

Každá z *Devatero pohádek* od K.Čapka, má svůj děj položený do okolních vísek, měst, kopců a hor. Kde ale Čapek vzal námět na loupežnickou pohádku? Vycházel snad z informací o skutečném loupežníku, který kdysi na „Brendách“ žil? Nebo si jeho postavu vymyslel? Všeobecně se má za to, že se Čapek dozvěděl o „Lotrandovi“ od své hrnovské babičky, která, za tehdy obvyklých „černých hodin“ vyprávěla sourozencům Karlu, Josefu a Heleně o pověstech zdejšího kraje.

Jak se říká, na každém šprochu je pravdy trochu. A tak jak to bylo s Lotrandem doopravdy?

Trutnovský kronikář Simon Hüttl ve své kronice uvádí:

Loupežník Sandtman žil v letech 1583 – 1584 ve sluji nad Markoušovicemi.

Loupežník Sandtman terorizoval se svou čeládkou obyvatelstvo ve Slezsku, v Čechách a na Moravě. Roku 1583 vyloupil mezi Olešnicí a Libčívou kupecké vozy a pobral Vratislavským mnoho koření a sametu. V srpnu 1584 chytili Sandtmanova kumpána Kryštofa Stangeho, který svého vůdce prozradil. Geor Sandtman po pět let loupil. Třináct jeho společníků bylo lámáno kolem a on sám byl dne 19. srpna zastřelen v lese mezi Slavětínem a Markoušovicemi Augustinem /Bartlem/ Geislerem, hajným pana Křiženeckého. Mrtvý byl zavezen na Žaclěř a 21. srpna spálen. Kat pod ním spálil 6 sáhů dříví a musel ho rozsekat. U Sandtmana se našlo mnoho čarodějných pomůcek: zrcátko, dětské srdíčko, byliny a mnoho jiného, kromě jeho výhrůžných a paličských listů. Geisler dostal za tu ránu 100 tolarů. V říjnu byl šolcův syn Merten Kleyn /Caspar/ z Petřkovic lámán kolem na Žaclěři, jako pacholek roty loupil a mordoval. Proč se popravy odehrály na odlehlém Žaclěři, kam se museli odsouzenci zdaleka vozit, Hüttl nevysvětluje.

(Krkonoše – Jizerské hory 11/2003 str. 47, Roman Reyl, Lenka Šormová)

Loupežník Sandtman skončil tak, jak bylo ve středověku obvyklé, v rukou kata. Oproti tomu Čapkův strašný loupežník Lotrando dál pokračoval ve své živnosti a dál obíral pocestné, tentokrát o mýtné v Batňovicích - Zálesí, ale s přimlouvou pátera broumovského kláštera, dodnes se tam říká „Na mejtě“.

Jak Žaltman (739 m.n.m), nejvyšší vrchol Jestřebích hor, ke svému názvu pravděpodobně přišel? Nezní příliš podobně se jménem loupežníka Sandtmana? Prof. Wolf ve sborníku *Krkonoše Podkrkonoší sv. 7* uvádí:

Georg Santman (Sandtman). Lesní komplex Království a Jestřebích hor byly jeho útočištěm. Jméno tohoto lupiče a události jistě delší dobu žily ve vědomí místního obyvatelstva. V průběhu staletí povědomí vyhaslo a v názvu na českoněmecké jazykové hranici se přestalo rozumět a došlo k jeho deformaci. Loupežnickovy tradice žijí díky Karlu Čapkovi a jeho loupežnickým pohádkám.

Karel Nývlt

(Se svolením autora převzato z *Rodného kraje* č. 46, 2013)

Vydává výbor Klubu kultury Syndikátu novinářů ČR pro své členy

Redakce časopisu KULTURA

Šéfredaktor:

Mgr. Hasan Zahirović, Ph.D. (hz)

Redakční rada:

PhDr. Marie Bahenská, Ph.D. (mb)

PhDr. Vojtech Čelko (čel)

PhDr. Aleš Holub (ah)

Mgr. Jaroslava Smolova

Ing. Jaromír Hampl, CSc. (jh)

Korektorka:

PhDr. Karla Milošovičová

Grafická úprava čísla:

Jakub Tichý

Evidováno u Ministerstva kultury ČR pod číslem: E 11045

Tisk: INDIGOPRINT, s. r. o.

Distribuce: Adiservis, s.r.o.

Klub kultury Syndikátu novinářů České republiky

Senovážné náměstí 23, 110 00 Praha 1

klubkulturypraha@gmail.com

www.syndikat-novinaru.cz/kluby-regiony/kluby/klub-kultury/zakladni-informace/